

Antroposofische Vereniging
i n N e d e r l a n d

Jaarverlag 2008

Inhoud

Inleiding.....	2
DEEL I: VERENIGINGSLEVEN.....	3
Jaarfeesten en conferenties	3
Landelijke ledeninitiatieven	5
Plaatselijke ledengroepen en studiecetra	8
Jongerenwerk.....	9
Voorzittersoverleg	10
Actie ELIANT	11
DEEL II: VOORWAARDENSCHIPPENDE ACTIVITEITEN.....	12
Bestuur.....	12
Over het lidmaatschap	13
Contacten met instellingen en initiatieven.....	13
Internationale contacten.....	14
Voorlichting, public relations en website	15
Huisvesting	17
Secretariaat	18
Bibliotheek.....	19
Motief	20
DEEL III: HOGESCHOOL.....	22
Hogeschool Overleg	22
Coördinatie wetenschappelijk onderzoek.....	22
Algemene sectie.....	23
Sectie beeldende kunsten.....	24
Sectie cultuurwetenschap en letteren.....	25
Landbouwsectie	26
Mathematisch-astronomische sectie	26
Medische sectie.....	27
Sectie voor natuurwetenschap	31
Pedagogische sectie	32
Sectie voor sociale wetenschappen.....	34
Sectie voor woord, muziek en euritmie	36
DEEL IV: FINANCIËEL JAARVERSLAG 2008.....	38
Overzicht uitgaven en inkomsten 2008	39
Balans per 31 december 2008.....	43
Begroting 2009	45
De contributierichtlijnen voor 2010	47
Samenstelling kascommissie 2010	47
Verklaring kascommissie	48

Inleiding

Het jaar 2008 toonde een bloeiende Antroposofische Vereniging in Nederland. Landelijk was dat zichtbaar aan de conferentie Grondsteenspreuk, een conferentie voor nieuwe leden, Paas- en Pinkstervieringen, een karmaconferentie, meditatiewerkplaatsen, nu ook voor beroepsgroepen, en ook voordrachten zoals die door Sergej Prokofieff.

Meer verborgen maar daarom niet minder levendig waren de activiteiten van de 'Vrije hogeschool voor geesteswetenschap', met o.a. een internationale wiskundeconferentie. Evenals vorig jaar was er een toenemende belangstelling voor deze landelijke activiteiten.

De goedbezochte bijeenkomsten van contactpersonen mogen ook gezien worden als indicatie voor bloeiend leven in de regio. Het onderzoek naar het ledenwerk door de Stichting Dialoog gaf daar nieuwe impulsen.

Het ledental bleef vrijwel gelijk, de contributies gaven een groei te zien. De Kerstactie was een opvallend succes.

Een belangrijke stap op de weg naar concentratie op vooral geesteswetenschappelijke activiteiten, was de overdracht van het gebouw in de Riouwstraat in Den Haag aan de Stichting Eurythmie en het opgeven van de directe bemoeienis met het bestuur van Stichting de Reehorst.

Het eerste deel van dit jaarverslag betreft het verenigingsleven. Het tweede deel geeft een beeld van de werkzaamheden van bestuur, secretariaat, Motief en landelijke bibliotheek. Het derde deel is gewijd aan het werk in de secties van de Vrije Hogeschool voor Geesteswetenschap. Het afsluitende vierde deel omvat het financiële jaarverslag.

DEEL I: VERENIGINGSLEVEN

Jaarfeesten en conferenties

Vanuit het bestuur van de AViN werden drie vieringen georganiseerd. Aan de voorbereidingen daarvan werd deelgenomen door wisselende groepen leden van de vereniging. Er werd gemiddeld zes keer gewerkt per viering. Aan de bijeenkomsten die plaatsvonden in het Ionagebouw op de Reehorst werd door vaak meer dan 150 leden en belangstellenden deelgenomen waarbij de Paasviering met 250 deelnemers de kroon spande.

Paasviering

De Paasviering op 22 maart werd georganiseerd in samenwerking met het Origines Instituut. Thema was de betekenis van het opstandingslichaam van Christus voor de mens van deze tijd. De bijeenkomst werd ingeleid door een vocaal en instrumentaal ensemble op Die sieben Worte Jesu Christi am Kreuze van Heirich Schütz. Na drie korte inleidingen en het instuderen van een koraal met de deelnemers vond het vervolg in werkgroepen plaats, wat na de avondmaaltijd uitmondde in een mozaïek van bijdragen op het thema.

Pinksterviering

De Pinksterviering op 12 mei werd ook weer goed bezocht. Voorwaarden voor het nemen van een 'pinksterbesluit' in deze tijd, was het onderwerp. Inleidingen, werkgroepen en gezamenlijk euritmie doen bracht de deelnemers tot inzichten in het pinkstergebeuren en de toepassingen daarvan in het leven van nu. Daarover ging ook de afsluitende voordracht van Rinke Visser met als titel: 'Je moet er zijn als de tijd er is'.

Adventviering

Nieuw was de viering ter voorbereiding op kerstmis, gehouden op eerste adventzondag, 30 november. Welke beproevingen komen ons in de vier adventweken tegemoet en hoe kunnen wij daarmee omgaan? Antwoorden op deze vraag zijn o.a. te vinden in de drie adventspreuken van Rudolf Steiner die op deze middag door het euritmie-ensemble in euritmie met toelichting werden opgevoerd. Ook in inleiding en gespreksgroepen werd aan het thema gewerkt. Het geheel was omsloten door een a capella gezongen adventslied dat zijn verstillende uitwerking op het publiek niet miste.

Conferentie Grondsteenspreuk.

Op 4 en 5 januari kwamen ruim 200 leden bijeen in het Iona gebouw om samen te werken aan de Grondsteenspreuk. Het was de zevende jaarlijkse conferentie. Na de opening door Ron Dunselman op vrijdagavond, bracht Rob Otte deel 1 van zijn verhaal 'Dood en opstanding van de geest'. Daarna ging ieder naar een van de twaalf werkgroepen, met heel verschillende onderwerpen en werkmethodes, maar wel allemaal als een veelkleurig palet gebaseerd op de Grondsteenspreuk. Als afsluiting van de avond werd de vierde strofe in euritmie opgevoerd. De zaterdag werd geopend met de gehele Grondsteenspreuk in euritmie en een uitgebreide toelichting daarop, waardoor compositie en bewegingen nog meer kleur kregen. Na twee sessies in de werkgroepen rondde Rob Otte zijn voordracht met deel twee af. De bijeenkomst werd besloten met de weergave van de gehele Grondsteenspreuk in euritmie.

Karmaconferentie.

'Karma kennen in het dagelijks leven' was onderwerp van deze bijeenkomst op 3 en 4 oktober, voorbereid in samenwerking met het Instituut voor Biografiek. Zoals ook het jaar ervoor waren er toneelopvoeringen met daaraan voorafgaand korte inleidingen als uitgangspunt voor de 11 werkgroepen. Gewerkt werd aan de verschillende lagen van het karma, die door Jaap van der Weg inleidend uit de doeken werden gedaan. De 150 deelnemers kwamen wat dichterbij werkelijkheden die achter het leven van alledag schuil gaan en kregen enig inzicht in het waarom van gebeurtenissen die ons pad kruisen. Het geheel vond plaats aan het begin van de tijd van Michael, aan wie de conferentie werd opgedragen.

Maand van de Spiritualiteit

De 'Maand van de Spiritualiteit', november, is een initiatief van het dagblad Trouw, uitgeverij Ten Have en de KRO. Het project is in 2007 begonnen en zal vijf jaar duren. In het tweede jaar nam de AViN deel in het kader van het thema 2008 van de Maand van de Spiritualiteit, 'Mijn betere ik'.

De Antroposofische Vereniging scherpte dit thema aan met de invalshoek 'Mijn betere ik is een wij'. Op vier maandagavonden werd dit thema door verschillende sprekers uitgewerkt in lezingen, gesprek en oefening met als onderwerpen: 'Mijn betere ik: de weg naar binnen, toen en nu'. 'Mijn betere ik is een wij; de evolutie van het ik'. 'Mijn betere ik en zijn verleiders'. 'Mijn betere ik: Actief recht, bewust handelen in je relatie

tot andere mensen'. De bijeenkomsten werden goed bezocht door leden, maar ook door veel belangstellenden.

Landelijke ledeninitiatieven

Conferentie Bewustzijn voorbij de grenzen

In het jaarverslag over 2007 werd bericht dat er een vervolg zou komen op de conferentie van 11 november 2006 over *Ervaringen met onze pre- en postexistentie*. Er waren toen al voorbereidende besprekingen gehouden. In 2008 is er enthousiast verder aan gewerkt. De initiatiefgroep werd uitgebreid en bestond tenslotte uit vertegenwoordigers van de Antroposofische Vereniging, de Christengemeenschap, Stichting Merkawah, Stichting Dr. Elisabeth Kübler Ross en de Soefi Beweging met daarnaast nog een vijftal geïnteresseerde personen.

Vanaf het begin werd gedacht aan een deelnemersaantal van ongeveer 600 mensen en een gevarieerd aanbod van 30 workshops waarin het dagthema verder zou worden uitgewerkt. De voorbereidingen voor zo'n grote conferentie, met als thema 'Bewustzijn dat reikt tot buiten de grenzen van onze dagelijks bewustzijn', hebben geleid tot contact met de organisatoren van het VU Podium in Amsterdam. Daaruit is een buitengewoon prettige en vruchtbare samenwerking ontstaan tussen de initiatiefgroep en de medewerkers van VU Podium.

Drempeltheater

Het Drempeltheater werkt vanaf 2006 aan de uitvoering van het 4e Mysteriedrama 'Het ontwaken van de zielen'; met de eerste 4 scènes in 2006. In 2007 werden de 5e en 6e scène 'Zonne- en Saturnusfase' toegevoegd en in 2008 de Egyptische scènes 7 en 8. In 2009 zal het gehele 4e drama worden opgevoerd. Met de voorbereidingen werd begonnen in september 2008. Besloten werd om met alle deelnemers de eerste drie drama's geheel te oefenen, met het boek in de hand, om tot een grotere verdieping te komen in het totaal van de drama's. Het oefenen van de teksten met elkaar blijkt de beleving van de inhouden te versterken. De voorbereidingen voor een opvoering begonnen in september met twee maal per week oefenen aan de spraakvorming, de mise-en-scène, verdieping in de inhouden, en een keer per maand met eurythmie en sprekers. Het laatste weekend van november werd van vrijdagavond t/m zondag gezamenlijk gewerkt in gesprekken en oefeningen, om tot verdieping te komen. Vanaf januari werd begonnen met intensief oefenen aan de scènes.

Op 17 maart 2008 heeft een aantal spelers op verzoek van de Rotterdamse ledengroep, een gedeelte van de 2e en 8e scène voorgespeeld in Huize Thomas. Op 19 en 20 april 2008 vonden de opvoeringen van de eerste 8 scènes plaats in de (uitverkochte) theaterzaal van het Rudolf Steiner College in Rotterdam.

Het Goetheanum nodigde het theater uit om met amateurgroepen uit Italië en Duitsland deel te nemen aan de Sommertage op de titel 'Schicksal und geistige Entwicklung in den Mysteriëndramen Rudolf Steiner's' van 5 t/m 9 augustus 2008. Met 37 deelnemers werden de 3e, 4e, 6e en 8e scène opgevoerd in de Grundsteinsaal. Het was een geweldige ervaring om met andere amateurgroepen de Mysteriedrama's te beleven in het Goetheanum.

Zonder zomerreces is doorgeoefend en in september werd begonnen met toevoeging van de laatste scènes, 9 t/m 15 om in 2009 het gehele vierde drama op te voeren.

Werkgroep Rugdekking vanuit de Tafelronde

Niet lang voor z'n dood zei Bernard Lievegoed: „We hebben de wereld van de ideeën, die we leren kennen door de antroposofie te studeren. We hebben ook de wereld van de maatschappelijke werkelijkheid. Het grote probleem is hoe deze twee elkaar zullen ontmoeten.” Op deze erfenis van hem speelt de Tafelronde met haar ‘rugdekkingcultuur’ in.

Doel van de Tafelronde is het vormen en in stand houden van een ‘sociale schaal’, waarin geesteswetenschappelijke studie en maatschappelijke werkelijkheid elkaar kunnen ontmoeten en waardoor de geestelijke wereld werkzaam kan worden bij het geleidelijk laten ontstaan van een duurzame rugdekkingcultuur binnen de vereniging.

Het beeld van de Tafelronde is gebaseerd op de legende van koning Arthur. De twaalf ridders komen bijeen en trekken hun harnas uit. Hierdoor worden hun verwondingen zichtbaar en kunnen zij elkaar helpen met het genezingsproces.

Het proces. Iedere deelnemer aan de Tafelronde zet zich in het dagelijkse leven in om actief een rugdekkingcultuur te leven. Viermaal per jaar komen de deelnemers bij elkaar om hun ervaringen met rugdekking te delen; zichtbaar te worden in verwondingen en elkaar te bemoedigen. Ondertussen onderzoeken zij met elkaar hoe rugdekkingprocessen werken en vruchtbaar gemaakt kunnen worden voor de toekomst.

Het is een proces van vallen en opstaan, waarbij door de jaren heen ontdekt werd dat initiatief nemen en rugdekking geven twee kanten van dezelfde medaille zijn. Geconstateerd werd dat er een verdieping in het

werk plaats vindt van fysieke vormen van rugdekking (bemiddelen via een database (zie Motief d.d. jan. 1999); rugdekking op zielniveau (bemoedigingsgesprekken) naar een meer geestelijke manier van rugdekking (de drie nachten oefening).

Toekomstmuziek: In de Arthurlegende werden alle ridders initiatiefnemers van nieuwe tafelrondes. Zo dromen de deelnemers van een – karmisch bewuste – open netwerkstructuur van rugdekkingskringen binnen de vereniging.

Werkgroep Antroposofie en Recht

In de eerste helft van 2008 werd verder gewerkt aan het ‘a la carte programma’ van het werkjaar 2007/2008. Er vonden bijeenkomsten plaats over Arbeidsrecht, Actief Recht en de Afsprakencultuur, leiderschap en persoonlijke ontwikkeling van de organisatie, waarna dit thema werd afgesloten.

Voor het werkjaar 2008/2009 werd gekozen voor de behandeling van het boek Theosofie. De bijeenkomsten werden behoorlijk bezocht en mochten zich verheugen in levendige gesprekken over de behandelde thema’s. Het aantal actieve en corresponderende leden bleef min of meer stabiel.

Ledengroep Filosofie & Antroposofie

De ledengroep 'Filosofie & Antroposofie' is een landelijke ontmoetingsplaats voor leden en introducés die zich ten doel stellen inzichten en ervaringen uit te wisselen over de samenhang tussen filosofie en antroposofie en zich daarmee de filosofische grondslagen van de antroposofie meer eigen te maken.

De groep omvat 29 deelnemers. Zij komt elke derde zaterdag van de maand bijeen in de Orangerie op het Reehorst terrein. ’s Ochtends wordt gewerkt aan de hand van een boek. Dit seizoen was dat het opstel: 'Philosophie und Anthroposophie' (in GA35). Jaarlijks wordt de inhoud van het ochtenddeel verder uitgewerkt in een seminar o.l.v. een geschoold denker. In 2008 werd een seminar met Renatus Ziegler georganiseerd over het thema 'Ontwikkeling' in verband met het werken aan 'Goethes Weltanschauung' (GA6).

In het middagdeel presenteren de deelnemers een onderwerp naar eigen keuze waardoor zij elkaar in ieders eigen interessegebied beter leren kennen. Dit kan een meer filosofisch onderwerp betreffen, zoals de eigen filosofische weg, of een meer filosofisch/antroposofisch onderwerp, zoals de structuur van de Antroposofische Vereniging sinds 1923. Ook worden

onderwerpen gepresenteerd uit de eigen werksituatie, zoals over haptonomie. Contactpersonen zijn Mario Matthijsen en Map de Voogd.

Vrije Consumenten Initiatieven

De Vrije Consumenten Vereniging is nu meer en meer actief in workshops, seminars, en in innoverende projecten, zoals 'professionalisering', 'consumenten-, handel- en producentendialoog' en de lopende conferenties over consumenteneducatie van het Consumer Citizen Network, dit jaar in Tallinn Estland, volgend jaar in Berlijn. Zie daarvoor de publicatie 'Consumers and consumerorganizations in action' op www.vrijeconsumenten.nl.

Hoewel een zeer kleine speler in het veld, is de manier van netwerken wel speciaal een manier waarbij alleen berichten gestuurd worden naar mensen of organisaties die op knooppunten van de essentiële netwerken in de wereld zitten. Vooral diegenen die werkzaam zijn in categorale consumentenorganisaties, of in gespecialiseerde onderzoeksactiviteiten, geïnteresseerde journalisten, opinion leaders, etc. Met dit 'indirect lobbyen' worden andere consumentenorganisaties geholpen te lobbyen en nieuwe initiatieven te ontplooien, de zogenaamde pionierprojecten, zoals het Wereld Sociaal Forum met het 'Another World under Construction'.

Plaatselijke ledengroepen en studiecetra

Ook in 2008 kwamen zo'n 40 landelijke contactpersonen van ledengroepen en studiecetra en ambassadeurs (leden die op zich genomen hebben nieuwe leden in de vereniging wegwijs te maken) twee maal samen in Driebergen.

Deze bijeenkomsten, onder leiding van de secretaris Pieter Meester, hebben als doel gezamenlijk aan een inhoudelijk thema te werken én ervaringen of vraagstukken met elkaar te bespreken. In een kringgesprek vertelt iedere deelnemer hoe de stand van zaken is in de groep die hij of zij vertegenwoordigt. Met deze persoonlijke contacten wordt bovendien geprobeerd de samenhang in de vereniging te versterken.

De eerste bijeenkomst had als thema 'de karmische betekenis van het lidmaatschap'. Iemand kan eenvoudig lid worden als hij of zij iets gerechtvaardigd ziet in het bestaan van de antroposofie, maar karmisch is die stap niet zonder betekenis. Dit spanningsveld werd uitgediept. In de tweede bijeenkomst met hetzelfde thema, is onderzocht wat de hindernissen zijn voor de vele in antroposofie geïnteresseerden die geen

lid worden. Het enthousiasme van de deelnemers voor deze bijeenkomsten is een indicatie dat deze bijeenkomsten in een behoefte voorzien.

Jongerenwerk

Het jongerenwerk werd dit jaar door de nieuwe jongerenmedewerkster weer stevig ter hand genomen. Zo werd er een aantal goed bezochte bijeenkomsten georganiseerd. Hieronder een korte impressie.

Binnen het jongerenwerk wordt maandelijks een bijeenkomst georganiseerd, waarin jongeren elkaar kunnen ontmoeten vanuit het gemeenschappelijke doel: 'Interesse voor antroposofie'.

Er werd besloten om enige tijd vanuit het "Ita Wegmanhuis" in Amsterdam te gaan werken. Met veel verdieping en aandacht werd door een 15 à 20-tal jongeren verschillende thema's behandeld zoals: 'jong zijn en seksualiteit', 'maatschappelijke vernieuwing en islam', 'euritmie', 'in vuur en vlam de wereld veranderen', 'voeding en geesteswetenschap'.

Na verdieping van het thema werd een kunstzinnige activiteit gedaan die aansloot bij het thema, zoals schilderen, boetseren, toneelspelen en niet in de laatste plaats zingen.

Een van de laatste bijeenkomsten werd besteed aan de voortgang in de activiteiten van de antroposofische jongeren. Hieruit is o.a. duidelijk geworden dat men een andere koers wil gaan varen, meer de wereld in, meer concreet betekenis geven, ontmoeten, scheppen en verbinden. Dit zijn thema's die terug zullen komen.

In de maand februari vond er weer een vervolg plaats op de internationale jongerenconferentie (de februaridagen) in Dornach, met als thema: 'vertrouwen in het denken'. Het thema verwijst naar het vertrouwen dat de mens en dus de jongeren kunnen hebben in het denken. Een grote groep Nederlandse jongeren hielp ook dit jaar weer mee in de organisatie en velen reisden weer naar Dornach, financieel gesteund door de Iona stichting en de Vereniging. Ook hier werden veel internationale contacten gelegd, waardoor onze jongerenbeweging haar netwerk weer heeft kunnen uitbreiden.

De jongerenconferentie, eind juli in Dornach, stond in het teken van het 'midden'. Getracht werd elkaar tijdens deze conferentie in het midden te kunnen ontmoeten. Ook hierbij waren enkele Nederlandse jongeren betrokken.

Dat de Nederlandse jonge antroposofen zeer actief zijn mag blijken uit het feit dat er zelfs bij de conferentie op IJsland een Nederlandse jongere aanwezig was.

In september vond dit jaar het 7^e Magneetfestival plaats op de Reehorst in Driebergen. Vele aspecten van het woord 'impuls' kwamen aan bod en werden op een speelse en creatieve manier verwerkt. Er is een samenwerkingsverband aangegaan met de Magneetgroepen Idem, een belangrijke basis voor samenwerking.

Al in november 2007 werden de eerste besprekingen gevoerd om tot een zelfstandige website van de jongeren te komen. Dit met het idee het jongerenwerk de mogelijkheid te geven om uit te breiden tot een vorm die meer op een jeugdsectie gaat lijken. De website geeft de mogelijkheid zelfstandig initiatieven te zoeken, oproepen te plaatsen en contact te leggen met jongeren die dezelfde interesse hebben. Deze site is met veel inspanning, vallen en opstaan nu goed ingericht. De bezoekers hebben de site nog niet in groten getale gevonden, maar er is goede hoop, dat daar in de nabije toekomst verandering in gaat komen en dat er een eigen goed functionerend platform voor alle antroposofisch geïnteresseerde jongeren zal zijn. Mondjesmaat melden zich nieuwe leden voor deze website aan.

Als afsluiting voor het jaar 2008 is een bijeenkomst georganiseerd voor jong en oud op de Wintervuurplaats op de Reehorst. Een inspirerende avond van een koude heilige nacht, heel bijzonder.

Idem Nederland heeft onder leiding van Pieter Ploeg in de loop van het jaar meer van zich laten horen, dit platform staat naast het jongerenwerk van de vereniging, maar onderhoudt er nauwe banden mee.

Jongerenwerkster Jeanet Besseling heeft aan het einde van het welbestede jaar besloten haar functie neer te leggen. Zij wordt van harte bedankt voor haar inzet en impulsen om het jongerenwerk van de grond te krijgen. Het is verheugend dat Femke Klein en Ivor Vink het stokje van haar konden overnemen; een zeer capabel duo, dat deze taak met nieuw elan op zich gaat nemen. De toekomst kan daarom vol vertrouwen tegemoet worden gezien.

Voorzittersoverleg

Deelnemers aan het overleg van werkgebieden met de vereniging zijn de voorzitters van de Antroposofische Vereniging, de Vereniging van Vrijescholen, de Nederlandse Vereniging van Antroposofische Zorgaanbieders en de Vereniging voor Biologisch-dynamische Landbouw en Voeding.

Er waren dit jaar 3 bijeenkomsten. Het overleg wordt altijd begonnen met een blik op wat er in de verschillende organisaties speelt aan gebeurtenissen en vraagstellingen, zodat daarvan geweten wordt en onderlinge samenwerking en afstemming, waar nodig, kan plaatsvinden.

In de eerste twee bijeenkomsten van 2008 werd bijna het gehele overleg gewijd aan het bovenstaande, gezien de vele veranderingen die er in de VVS, NVAZ en BD-Vereniging plaats vonden.

In het derde overleg was er daarnaast ruimte voor een inhoudelijk gesprek naar aanleiding van een inleiding door de voorzitter van de BD-vereniging met als thema 'Toekomstperspectief relatie AViN – BD-vereniging'.

Actie ELIANT

De actie ging in 2008 onverminderd voort. Eliant staat voor: European Alliance for Applied Anthroposophy; ofwel Europese Alliantie voor Initiatieven voor Toegepaste Antroposofie.

Aan de ontwikkeling van centrale waarden in de Europese cultuur zoals menselijke waardigheid en individuele ontwikkeling hebben vele initiatieven van toegepaste antroposofie al ruim 80 jaar bijgedragen. De Alliantie wil daarom de beschikbaarheid en de verdere ontwikkeling van de toegepaste antroposofie laten waarborgen in de Europese wet- en regelgeving.

Wanneer een miljoen mensen de antroposofische initiatieven een warm hart toedragen en dit met hun handtekening bevestigen, is de Europese Commissie verplicht om rekening te houden met deze achterban. Eind 2008 waren er 64.486 handtekeningen verzameld in Nederland en in de EU en geassocieerde landen waren het er ultimo 2008 677.618.

Omroep LLink maakte ELIANT op 30 juli tot Tip van de Dag met de tekst: "Of we nu ja of nee zeggen tegen een Europese Grondwet, wetten en regels uit 'Brussel' krijgen steeds meer invloed op het leven binnen nationale grenzen. Ben jij een voorstander van biologisch-dynamische landbouw, van Vrijeschoolpedagogie, antroposofische gezondheidszorg, psychiatrie, gehandicaptenzorg, ouderenzorg en andere vruchtbare toepassingen van de antroposofie? Teken dan de petitie van ELIANT en laat je stem horen aan Brussel. <http://www.eliant.nl/>".

In 2009 wordt de actie om de één miljoen handtekeningen te halen voortgezet. Iedere handtekening telt! Ook financiële steun is onontbeerlijk: rekening 21.24.74.146 t.n.v. STF ELIANT te Zeist o.v.v. gift (aftrekbaar voor de belasting). Voor elektronisch ondertekenen: www.eliant.nl

DEEL II: VOORWAARDENSCHIPPENDE ACTIVITEITEN

Bestuur

Het bestuur bestaat uit een Dagelijks Bestuur en een Algemeen Bestuur.

Het Dagelijks Bestuur (voorzitter, secretaris en penningmeester, bijgestaan door de directeur van het bureau) vergaderde om de veertien dagen en het Algemeen Bestuur, buiten de vakanties, elke woensdag. De eerste woensdag van de maand wordt deze vergadering uitgebreid met de sectiecoördinatoren van de 'Vrije Hogeschool voor Geesteswetenschap' in het z.g. Hogeschooloverleg.

Het dagelijks bestuur houdt zich voornamelijk bezig met zakelijke vraagstukken en bereidt zonodig onderwerpen voor waarover het Algemeen Bestuur moet beslissen. De vergaderingen van het Algemeen Bestuur en Hogeschooloverleg bestaan uit een praktisch en een inhoudelijk deel. In het inhoudelijk deel werd dit jaar gewerkt aan de hand van 'De kringloop van het jaar' (GA 229), ter voorbereiding op Pasen, over de werking van de vier aartsengelen, uit de 'Kernpunten' over de activiteit van Michaël en tenslotte uit 'Drei Schritte der Anthroposophie' (GA 25), over het ik- bewustzijn in relatie tot Christus.

De directeur van het AViN-bureau en de secretaris verzorgden afwisselend de notulen van de bijeenkomsten.

In april heeft het bestuur een tweedaagse beleidsbijeenkomst gehouden in een vakantiewoning die hiervoor door een lid ter beschikking was gesteld. Hier is de koers van het bestuur en de onderlinge verdeling van taken tussen bestuursleden onderling en het bureau nader bepaald.

Naast de structurele bestuursonderwerpen zoals jaarvergadering, financiën, bestuursaanvulling, organisatie van bijeenkomsten en vieringen, is ook dit jaar drie maal vergaderd met de groep jongeren die wil meedenken over het jongerenbeleid en die werkt aan de oprichting van een jongerensectie in de Hogeschool.

Buiten de vergaderingen wordt veel werk verzet door bestuursleden en sectiecoördinatoren individueel, en het bureau. Ieder heeft een aantal aandachtsvelden, die veelal samen met andere leden van de vereniging vorm worden gegeven.

Het bestuur bestond op 31 december 2008 uit: Ron Dunselman (voorzitter en secretaris-generaal voor Nederland bij de AAG), Pieter Meester (secretaris), Max Rutgers van Rozenburg (penningmeester), Drude van Houwelingen, Jana Loose, Vera Treffers en Kees Lam.

Over het lidmaatschap

Telde de vereniging op 1 januari 2008 4319 leden, op 31 december was dit licht gedaald tot 4304. Het aantal vrouwelijke leden bedroeg toen 2789, het aantal mannelijke 1515.

154 Nieuwe leden traden toe, waaronder 83 verkennende leden. Aan het eind van het jaar waren er 75 jongerenleden. Vijf mensen lieten zich vanuit een ander land overschrijven naar de AViN. In 2008 zijn 38 leden overleden, 10 leden vertrokken naar het buitenland, 80 leden zegden hun lidmaatschap op, 28 leden werden geroyeerd wegens niet voldoen aan art. 7 van de statuten, ondanks herhaalde aanmaningen.

Met leden die hun lidmaatschap opzeggen wordt zo mogelijk contact opgenomen. Als de opzegging om financiële redenen plaatsvindt, wordt gezamenlijk naar een oplossing gezocht.

Leden die door ouderdom of ziekte niet meer bewust deel kunnen hebben aan het verenigingsleven worden in overleg met hun verzorgers of bewindvoerders tot hun gang door de poort van de dood als rustend lid - zonder verplichtingen - geregistreerd.

Het jongerenlidmaatschap en het verkennend lidmaatschap, beide tegen een gereduceerd tarief, bieden de mogelijkheid om de vereniging te leren kennen en een aanspreekpunt te vinden bij respectievelijk de jongerenwerker of een van de ambassadeurs. Er zijn landelijk 24 ambassadeurs die aanspreekpunt zijn voor nieuwe leden gedurende het eerste jaar. In de kleinere regio's vervullen de contactpersonen deze taak voor hun regio.

Contacten met instellingen en initiatieven

Overleg AViN bestuur - synode van de Christengemeenschap

Ruim 40 mensen vanuit diverse maatschappelijke en geestelijke stromingen wendden zich in 1921 tot Rudolf Steiner met fundamentele vragen over de christelijke geloofsleer en de christelijke sacramenten. Na een periode van intensieve voorbereiding leidde dit in september 1922 in Dornach tot de stichting van een nieuwe religieuze beweging onder de naam 'De Christengemeenschap'. Deze ontstond dus als een zelfstandige beweging, in het leven geroepen op adviezen van Rudolf Steiner. Hoewel een aantal van de stichters de antroposofie kenden en zich er persoonlijk mee verbonden voelden, is De Christengemeenschap niet vanuit de toenmalige vereniging opgericht.

Bij de Weihnachtstagung van 1923 werd de Algemene Antroposofische Vereniging opgericht.

Beide bewegingen hebben zich sindsdien als zelfstandige organisatie verspreid over de gehele wereld. Door de gemeenschappelijke bron van de antroposofie zijn er over en weer talrijke persoonlijke verbindingen. Dat speelde bij de oprichting, maar nog steeds is dit een levende realiteit.

Toch hechten vertegenwoordigers van beide bewegingen groot belang aan het maken van een helder onderscheid. De Antroposofische Vereniging verenigt immers mensen die zich willen toeleggen op de antroposofie als geesteswetenschap en De Christengemeenschap richt zich op vernieuwing van de sacramenten en kan gemeenten stichten op plaatsen waar mensen aan deze sacramenten deel willen hebben. De Antroposofische Vereniging wil niet graag geafficheerd worden als een religieuze beweging of kerkgenootschap en De Christengemeenschap niet als 'de kerk voor antroposofen'.

De besturen van de AViN en De Christengemeenschap hebben dit vraagstuk onderkend en hebben sinds 2004, met een open oog voor elkaars belangen, de volgende onderwerpen besproken: hoe 'zetten we ons neer' in openbare aankondigingen? Hoe antroposofisch zijn boekentafels? Wat betekent het om een mensenwijdingsdienst te houden in een heilpedagogisch instituut of een klasse-uur op zondagmorgen? De 'concurrentie' tussen kinder- en jeugdhandelingen op een Vrijeschool en de kinderdienst of jeugdwijding in De Christengemeenschap, het godsdienstonderwijs op de scholen, het al dan niet instellen van een theologische sectie binnen de AViN en tenslotte het jongerenwerk. De periodieke besprekingen worden als zeer zinvol ervaren en zullen worden gecontinueerd.

Internationale contacten

Twee keer per jaar komen de secretarissen-generaal en landelijke vertegenwoordigers van vele landen bijeen met het bestuur van de AAG en het Hogeschoolcollege in Dornach. Daarnaast komen de Europese secretarissen-generaal twee maal per jaar gedurende drie dagen bijeen met leden van het bestuur van de AAG, telkens in een ander land. In 2008 was dit in Zwitserland (Bern) en in Finland (Tamisaari). In Motief is steeds verslag gedaan van deze bijeenkomsten. Thema's in de gesprekken zijn beschouwingen over het wereldgebeuren, ontwikkelingen in de AAG en in de verschillende landelijke verenigingen, vragen van bestuur van de AAG en van secretarissen-generaal om advies, naast vraagstukken van de innerlijke ontwikkelingsweg.

In de jaarvergadering van de AAG nam Heinz Zimmermann na vele jaren bestuurslid te zijn geweest afscheid. De rechtszaken van de

groepering 'Gelebte Weihnachtstagung' (GWT) jegens het bestuur van de AAG werden door deze groepering ingetrokken. Het jaarverslag van de AAG werd weer in 17 talen vertaald en kon daardoor onder vrijwel alle leden in hun eigen taal worden verspreid.

Voorzitter Ron Dunselman maakte eind 2008 deel uit van de internationale initiatiefgroep, die zich inzet voor Michaëlische cultuurinitiatieven. Vanuit deze groep werd eind 2007 het initiatief gestart om antroposofische meditatie in internationaal verband te bevorderen: het 'Goetheanum Meditation Initiative Worldwide'. Ron Dunselman maakt deel uit van de coördinatiegroep. Hij was tevens meermalen in het buitenland om een meditatiewerkplaats-weekend te verzorgen, zoals in Lübeck, in het Goetheanum (samen met Bodo von Plato) en in Colmar.

Van 25 t/m 27 januari kwam de bekende Amerikaanse antroposoof en wetenschapper, Arthur Zajonc, op uitnodiging van het bestuur naar Nederland om een meditatie-werkplaats te verzorgen voor leiders van de meditatiewerkplaatsen, Grondsteenspreukconferentie, bestuursleden, sectiecoördinatoren etc. Door deze inspirerende bijeenkomst konden de deelnemers hun werk verdiepen.

Voorlichting, public relations en website

De publiciteit over antroposofie was over het algemeen neutraal tot positief. Er was geen aanleiding voor het bestuur om te reageren op een negatief bericht in de media. Omroep Llink steunde met 'De Tip van de Dag' op 30 juli de actie Eliant.

Op 1 juli werd in goed overleg het contract met voorlichter Gerard Kerkvliet beëindigd. Het bestuur dankte hem voor de professionele wijze waarop hij de beeldvorming over de AViN positief heeft bijgesteld in een periode waarin negatieve berichten de boventoon voerden. Bovendien werkte hij sinds zijn aantreden in 1997 succesvol mee aan een open en transparante profilering van de vereniging naar 'buiten'.

Na de zomer trad het bestuur in contact met Bart Brandsma van 'Bart Brandsma in media'. Eind 2008 verleende het bestuur hem de opdracht om een strategische visie op de beeldvorming rond de antroposofie te ontwikkelen en in overleg met het bestuur een praktisch strategisch meerjarenplan voor public relations en voorlichting uit te werken.

Website

Het aantal unieke bezoekers van de AViN website, www.antroposofie.nl, is gestegen van bijna 65.000 in 2007 naar ruim 91.000 in 2008, een

stijging van 41%. Het aantal bezochte pagina's steeg van 322.000 in 2007 naar 657.000 in 2008, een groei van 104%.

Via de nieuwsdienst werden abonnees geattendeerd op nieuwe berichten die op de site verschenen. De nieuwsdienst telt ruim 400 abonnees en de webredacteur ontving van een aantal van hen enthousiaste reacties op de inhoud van de nieuwsbrief.

Steeds meer mensen wisten in 2008 de weg te vinden naar de webredacteur van de AViN, Petra Helmus (p.helmus@antrop-ver.nl), zodat nieuws en activiteiten op het gebied van antroposofie zo snel mogelijk via de website bekend gemaakt konden worden. Toch blijft het belangrijk dat het bestaan van de website nog meer in het bewustzijn komt van bestuursleden, medewerkers en leden van de vereniging, zodat er optimaal gebruik kan worden gemaakt van dit communicatiekanaal. Komend jaar zal ook verder onderzocht worden of en hoe de webredacteur en de redactie van Motief meer zouden kunnen samenwerken.

De rubriek Thema's die in 2007 werd gestart, werd in 2008 verder uitgebreid. In de zogeheten Themateksten geven deskundigen vanuit een antroposofisch gezichtspunt hun visie op relevante onderwerpen. Deze teksten – op persoonlijke titel geschreven – geven antwoord op de vaak gestelde vraag, 'Hoe denken antroposofen over...'. Onderwerpen die in 2008 verschenen waren: 'Kinderen en moderne media', 'Basisinkomen', 'Fenomenologie' en 'Dynamische oordeelsvorming'. In 2009 zal deze rubriek worden aangevuld met nieuwe onderwerpen.

Met het verschijnen van de themateksten werd ook de behoefte aan een internetforum groter. Op het forum zouden bezoekers met elkaar van gedachten kunnen wisselen naar aanleiding van deze themateksten of naar aanleiding van andere onderwerpen die raken aan de antroposofie. De leden van de webvergadering waren dan ook zeer verheugd dat zij dit jaar Erik Katgerman bereid vonden om een dergelijk forum te modereren. Na enkele voorbereidende maanden kon het Antroposofie Forum in november online gaan.

De begeleiding van én afstemming met webcorrespondenten van de ledengroepen, studiecetra en de verschillende secties werden in 2008 verder uitgebreid. Steeds meer secties vonden een eigen webcorrespondent die de desbetreffende sectiepagina kon gaan onderhouden. Het aantal ledengroepen en studiecetra met een webcorrespondent bleef helaas nog beperkt.

Webcorrespondenten blijken het huidige content management systeem (cms) erg omslachtig te vinden voor het redactiewerk. Daarom

wordt onderzocht wat de mogelijkheden binnen het cms zijn om het werk aan de webpagina's voor de webcorrespondenten te vergemakkelijken.

Huisvesting

Overdracht Riouwstraat 1 aan Stichting Eurythmie

Tot de Antroposofische Vereniging naar Zeist verhuisde was Den Haag de centrale plaats van de vereniging. Voor veel oudere leden heeft het gebouw aan de Riouwstraat in Den Haag dan ook grote betekenis. Hoeveel belangrijke gebeurtenissen hadden daar sinds de aankoop in 1956 immers niet plaatsgevonden, met name de vele voordrachten van toenmalig voorzitter Willem Zeylmans van Emmichoven.

Toen de vereniging in 1972 naar Zeist vertrok was de belangrijkste functie van het gebouw de huisvesting van de Academie voor Eurythmie (onderdeel van de hogeschool Helicon) en de landelijke bibliotheek, terwijl ook het Studiecentrum voor Antroposofie en de ledengroep veelvuldig van de ruimtes gebruik maakten.

Van mening echter, dat het beheer van gebouwen in beginsel geen primaire taak van de Vereniging moet zijn, is het bestuur zeer verheugd dat de Stichting Eurythmie in Den Haag bereid bleek om 'Riouwstraat 1' van de vereniging over te nemen. In juli 2008 werd het gebouw aan de nieuwe eigenaar overgedragen; in de relatief lage koopsom van € 530.000 is het belang tot uitdrukking gebracht dat alle gebruikers van het gebouw tot in lengte van jaren tegen dezelfde gunstige voorwaarden van de ruimtes gebruik kunnen blijven maken. Met het oog op de belangen van de gebruikers zullen de AViN en vertegenwoordigers van de Stichting Eurythmie periodiek met elkaar contact houden.

AViN en Stichting de Reehorst

Op initiatief van Bernard Lievegoed (voorzitter AViN van 1961 - 1975) werd in 1972 het landgoed De Reehorst aangekocht ten behoeve van de antroposofische beweging. Met het oog op een verantwoorde exploitatie is het landgoed vanaf de start door een zelfstandige stichting beheerd, maar wel gelieerd aan de Antroposofische Vereniging. Het bestuur dat onder voorzitterschap van Paul van Onna in 2001 aantrad heeft het beheer verder geprofessionaliseerd en is tezamen met directeur Helene van der Vloed de laatste jaren zeer ondernemend te werk gegaan. Er zijn grote investeringen gedaan, onder meer in de renovatie van het Ionagebouw, en nieuwe initiatieven als de zorgboerderij 'De Wederkerigheid' hebben een plaats op het terrein gekregen. Nieuwbouwplannen liggen klaar o.m. voor het Bolk Instituut.

Twee verstrekkende beslissingen werden in 2008 genomen: de aankoop van het belendende land en opstallen van boer van Dijk (ca 15 ha), wat op termijn de exploitatiemogelijkheden van het landgoed zal versterken en de bestuurlijke vernieuwing in de vorm van het z.g. Raad van Toezichtmodel. Ook de formele band met de Antroposofische Vereniging werd diepgaand onderzocht en naar wederzijdse tevredenheid opnieuw statutair vastgelegd. De besturen van beide instellingen zijn gehouden om periodiek te overleggen over de wijze waarop op de Reehorst invulling wordt gegeven aan de doelstelling van het landgoed.

Plannen nieuwbouw op de Reehorst

Het AViN-bestuur heeft een aantal jaren geleden opnieuw het plan opgevat om het gebouw van de vereniging op het Reehorstterrein te vestigen. Een belangrijke overweging daarbij was om actief mee te bewegen in de maatschappelijke stroom waarin Antropia, het Louis Bolk Instituut, de Vrije Hogeschool en andere instellingen op het terrein zich bevinden. De afgelopen jaren heeft het bestuur van de Stichting de Reehorst immers, tezamen met de directie van het Cultuur- en Congrescentrum Antropia, het landgoed De Reehorst op indrukwekkende manier tot ontwikkeling gebracht.

In de jaarvergadering van 2007 werden de leden van dit voornemen op de hoogte gesteld. In goed overleg met het bestuur van Stichting de Reehorst is voorts ruim de tijd genomen om een aantal locaties op het landgoed op geschiktheid te beoordelen. Uiteindelijk bleek het toch veel lastiger dan voorzien om een locatie op het terrein te vinden die aan de gemeenschappelijke eisen voldeed. Tenslotte maakten de eisen van de lokale overheid de afweging ook moeilijker.

Begin 2009 hebben de besturen van De Reehorst en de AViN dan ook gezamenlijk de conclusie getrokken dat de gedachte nieuwbouw geen doorgang zal vinden. Het ligt niet in de verwachting dat het bestuur de komende jaren de huisvesting van het bureau van de Vereniging opnieuw op de agenda zal zetten.

Secretariaat

Zoals eerder beschreven wordt er in het secretariaat van de AViN gewerkt door professionele medewerkers, bijgestaan door een aantal vrijwilligers, waar het bestuur en medewerkers dankbaar voor zijn. Zonder deze hulp is het niet mogelijk om alles wat gedaan moet worden met de vaste bezetting te klaren.

In het afgelopen najaar heeft Erica van der Lelij ons na ruim 10 jaar verlaten om een baan dichterbij huis op zich te nemen. Zij was een goed ingewerkte kracht, die niet zomaar kan worden vervangen. Dat is gebleken en de anderen hebben zich zeer ingespannen om dat gemis op te vullen.

De deelnemers aan activiteiten, zoals de vieringen van jaarfeesten in het Ionagebouw en de conferenties die tegenwoordig met enige regelmaat worden georganiseerd, merken dat het secretariaat op de achtergrond voortdurend ondersteunend aanwezig is. Ook wordt er werk voor de secties verricht en uiteraard voor de bestuursleden binnen hun portefeuille.

Het werkjaar vliegt altijd om met een aantal jaarlijks terugkerende activiteiten, maar ieder jaar zijn er ook weer nieuwe ontwikkelingen die een uitdaging vormen voor bestuur en medewerkers. Zo is er het afgelopen jaar gewerkt aan de verdere ontwikkeling van het aanmelden voor activiteiten via de website. Dat scheelt veel werk en verkleint de kans op fouten. Zo is er steeds weer iets te verbeteren in de dienstverlening aan de leden en aan allen die contact zoeken met het secretariaat.

Bibliotheek

De bibliotheek van de vereniging gevestigd in Den Haag in Riouwstraat 1 heeft een grote collectie met een landelijke functie en is toegankelijk voor alle belangstellenden. Leden van de vereniging kunnen gratis lid worden. De catalogus staat op internet, <http://www.antrowebcat.nl>. Daarin zijn alle boeken en tijdschriften van de bibliotheek te vinden. Leden die een bibliotheekkaart hebben aangevraagd hebben toegang tot de catalogus en kunnen online boeken aanvragen, verlengen en reserveren. Een deel van de tijdschriftartikelen is toegankelijk gemaakt en ook op deze website te vinden. Alle artikelen uit Motief zijn inmiddels ontsloten en terug te vinden onder auteur en titel. Dit omvangrijke project is gerealiseerd door Sylvia Klinkenberg.

In 2008 zijn er veel veranderingen geweest in de bibliotheek, Jeannette Boertien heeft Herman Boswijk opgevolgd als bibliothecaris. Nicoline Klein is twaalf en een half jaar in dienst als assistent-bibliothecaris, wat tijdens de AViN medewerkersdag is gevierd. Dankzij haar inzet is de wisseling van bibliothecaris vlekkeloos verlopen.

Sinds de zomer vertoonde de server van Helicon mankementen waardoor er problemen ontstonden met de verouderde randapparatuur. Inmiddels heeft de bibliotheek een eigen server gekregen en zijn alle computers vernieuwd, waardoor de apparatuur en de online catalogus nu weer goed werken.

In de loop van het jaar deelde de bibliotheek in een aantal nalatenschappen, bestaande uit boeken maar ook een geldelijke bijdrage van wijlen de heer Albert Soesman.

In december is er een uitnodiging verstuurd naar de verschillende antroposofische bibliotheken en bibliotheekjes in Nederland en België om doublures te komen uitzoeken en inmiddels zijn er al heel wat boeken uit de ‘erfenissenkast’ verhuisd en beschikbaar voor lezers in andere regio's.

De bibliotheek is actief geweest in een aantal bibliotheeknetwerken; zoals een overleg tussen kleine specialistische bibliotheken in Den Haag, een conferentie van esoterische bibliotheken en archieven, een internationale bijeenkomst georganiseerd door de Koninklijke Bibliotheek i.v.m. het beheer van speciale collecties en archieven.

Er wordt onderzocht of de collectie van de bibliotheek zou kunnen functioneren in een netwerk van bibliotheken in de regio Den Haag. Dit overleg is nog in een pril stadium, maar het zou er toe kunnen leiden dat de verschillende catalogi gekoppeld worden, zodat de bibliotheek van de Antroposofische Vereniging in de toekomst toegankelijk wordt voor gebruikers van alle aangesloten bibliotheken in Den Haag en omstreken.

Er wordt momenteel hard gewerkt aan het wegwerken van achterstanden in het verwerken en beschikbaar maken van de boeken.

Motief

De redactie van Motief bestaat uit drie redactieleden ondersteund door een redactieadviseur. Hoofdredacteur is Jana Loose. Het maandblad Motief wordt uitgegeven door de vereniging die haar leden informeert via een aantal pagina's ledeninformatie met mededelingen en met aankondigingen van activiteiten van bestuur, hogeschoolsecties, ledengroepen en studiecentra.

Twee maal bracht Motief een inlegvel met een halfjaarlijks overzicht van ledenactiviteiten. Voor het overige is de redactie autonoom in haar berichtgeving en keuze van onderwerpen en thema's, met inachtneming van de doelstelling 'antroposofie zo breed mogelijk aanbieden en verdiepen'. Van daaruit bracht Motief interviews, reportages, achtergrondverhalen, rubrieken, boekbesprekingen en actuele berichten, die interessant zijn voor ieder die belang stelt in antroposofie, of die door een antroposofische beschouwing nader belicht konden worden.

Elf Motiefnummers werden uitgebracht, de meeste daarvan met een thema, bijvoorbeeld 'nieuwe verbindingen en de terugkeer van het engagement', 'geest en materie', 'antroposofische identiteit', 'bruggen bouwen', 'eigentijds ouderschap', 'muziek en spiritualiteit', 'meditatie' en

‘antroposofische gezondheidszorg’. In juni verscheen een speciale uitgave naar aanleiding van de conferentie 'Ruimte voor ouderschap', die in die maand gehouden werd. In november werd aandacht besteed aan de maand van de spiritualiteit. In het decembernummer stond een uitgebreid interview met de jubilerende voorzitter van de vereniging. Naast een terugblik op 12,5 jaar voorzitterschap sprak Ron Dunselman in het interview vooral over wat hij beoogt met de vereniging.

In een nieuwe rubriek ‘Metavisies’ werd aan lezers van Motief de gelegenheid geboden een visie te delen met andere lezers. Daarnaast leverden lezers in de brievenrubriek hun commentaar op de berichtgeving.

DEEL III: HOGESCHOOL

Hogeschool Overleg

In principe vindt op de eerste woensdag van de maand het z.g. Hogeschool Overleg plaats. Hierbij komt het Algemeen Bestuur samen met de coördinatoren van de secties om de voortgang van het werk met elkaar te bespreken, nieuwe inzichten uit te wisselen, ondersteuning te vragen of te bieden, de rol van de coördinator in zijn werkgebied nader te onderzoeken en last but not least met elkaar een thema te bestuderen. Dit jaar was dat 'Broederschap' in zijn vele facetten. Bij elke bijeenkomst belichtte een lid een aspect of voorbeeld hiervan.

Zo kwamen aan de orde: het verschil tussen bloedverwantschap, zielsverwantschap en geestverwantschap; aspecten van broederschap in geloofsgemeenschappen, de verbondenheid van Rudolf Steiner en Ita Wegman, de vraag wat voor broederschappen er waren rond individualiteiten als Christian Rosenkreutz en Geert Groote, ervaringen met anti-broederschap in een gevangenisorganisatie, de evolutie met als doel de ontwikkeling van Liefde in vrijheid, zoals die in zelfgekozen broederschap tot uitdrukking kan komen en tenslotte de internationale ontwikkelingen in de Algemene Antroposofische Vereniging in het licht van broederschap.

Coördinatie wetenschappelijk onderzoek

Van twee van de in 2005 geïnitieerde en ondersteunde onderzoeksprojecten werden dit jaar de eerste fasen afgesloten met een eindrapport. Het betreft het onderzoek van de Stichting Omslag naar 'Paradigmaverschuiving in Landbouw en Zorg' waarbij de essentie van de onderzoeksresultaten werd verwerkt in de film 'Zaaiers'.

Een aantal ledengroepen heeft meegewerkt aan het onderzoek naar de gesprekscultuur in ledengroepen. In het eindrapport van de Stichting Dialoog worden aanbevelingen gedaan voor verdere ontwikkeling van de gesprekscultuur. Het rapport is aangeboden aan de contactpersonen van de ledengroepen ter bespreking van de resultaten en ter overweging van de aanbevelingen.

In de tweede fase van het onderzoek naar kentheoretische en methodische aspecten van geesteswetenschappelijk onderzoek onder leiding van Dr. Erik Baars zijn de hoofdstukken door de onderzoekers van het projectteam geschreven en hebben gesprekken plaatsgevonden met experts ter voorbereiding van de afronding.

Andere lopende onderzoeksprojecten die werden ondersteund betreffen het werken op zorgboerderijen (De Hoge Born) en het Lectoraat Antroposofische Gezondheidszorg aan de Hogeschool Leiden.

De portefeuillehouder van deze bestuurszaak, Jana Loose, heeft zitting in het bestuur van het 'prof. dr. Bernard Lievegoed Fonds' voor antroposofisch wetenschappelijk onderzoek.

Algemene sectie

Klasse-uren

In de maandelijkse studiebijeenkomsten van klasselezers werd het werk aan het organisme van de 19 klasse-uren en aan de weg die het klasselid door de 19 uren (lessen) gaat, voortgezet. Dit ter voorbereiding op een conferentie voor klasseleden met dit thema, op 28 t/m 30 augustus 2009. Er zal dan aan de eerste zeven klasse-uren gewerkt worden.

In de reguliere bijeenkomst werd in januari verslag gedaan van de internationale bijeenkomst van klasselezers in Dornach en werd teruggekeken op enkele conferenties, zoals over de Grondsteenspreuk. Tevens werd klasselezer Frank Wijnbergh herdacht, die op 19 december 2007 door de Poort van de Dood ging. In de septemberbijeenkomst werd besloten een Nederlandse publicatie over de Vrije Hogeschool voor Geesteswetenschap te gaan samenstellen voor leden van de Vereniging, die te kennen geven daar lid van te willen worden.

Meditatiewerkplaatsen

Op 26 april werden de 10 meditatiewerkplaatsen voor leden, gestart in het najaar van 2007, afgerond met een gezamenlijke afsluiting. Er waren, naast kunstzinnige werkgroepen, twee voordrachten met als thema 'De ontwikkeling van de meditant' en 'Het belang van mediteren voor de aarde'.

In het najaar gingen vijf nieuwe meditatiewerkplaatsen voor leden van start, waarin gewerkt werd aan de oefening van de terugblik, de z.g. basisoefeningen en aan woord- en beeldmeditaties. Kunstzinnige oefeningen, zoals euritmie en vormtekenen, dienden in enkele werkplaatsen als ondersteuning. De werkplaatsen waren volledig bezet.

Daarnaast werd er dit jaar voor het eerst begonnen met een drietal meditatiewerkplaatsen voor werkers in het medisch-therapeutische veld, waarbij het lidmaatschap van de AViN geen voorwaarde was voor deelname. Deze werkplaatsen waren volledig overtekend, zodat er lange wachtlijsten zijn.

Ook werd, na een pilot in het voorjaar, een eerste meditatiewerkplaats voor werkers in het pedagogische veld gehouden. Voor de twee andere werkplaatsen in dit veld bleek er nauwelijks belangstelling te zijn, wat misschien te maken had met onvoldoende voorbereiding. Deze werkplaatsen werden afgelast. In 2009 wordt een nieuwe poging gedaan voor het pedagogische veld.

Sectie beeldende kunsten

Voor de Sectie voor beeldende kunsten was 2008 een bijzonder jaar, een jaar waarin bruggen geslagen zijn. Allereerst is de sectieraad in ledenaantal verdubbeld en bestaat nu uit Carin Anderson, Frederiek Nelissen, Tim Bouwhuis, Rik ten Cate, Paul van Dijk, Paul van Panhuys, Pieter van der Ree en Roeland van de Wall Repelaer. Daarmee zijn de architectuur, de beeldhouwkunst, de teken- en schilderkunst evenwichtig vertegenwoordigd. Het aantal aangesloten leden bedraagt een kleine 100 kunstenaars.

Intern heeft de sectieraad zich o.a. gericht op de studie van de zintuigen. Maandelijks komt de raad bijeen en bestudeert een zintuig, zowel theoretisch/inhoudelijk als praktisch/kunstzinnig. In de zomer/najaar heeft de sectie een serie bijeenkomsten georganiseerd rond de klasseuren, in samenwerking met Rob Otte.

De sectie heeft ook een aantal activiteiten ondernomen die met elkaar in groter verband lijken te staan. Voortbordurend op de conferentie Kunstimpuls van oktober 2007 werd in maart 2008 een studiedag georganiseerd rond het thema van het Goetheanumgebouw en de Mensheidsrepresentant.

Samen met de secties cultuurwetenschap en letteren en de sectie voor woord, muziek en euritmie, organiseerde de sectie op 15 november de themamiddag 'Kunst als scholingsweg en scholingsweg als kunst' rond de presentatie van het boek van Pieter van der Ree: 'Vormen scheppen als uitdrukking van innerlijk leven'. Het boek is de vrucht van een studie die voortbouwde op de conferentie Kunstimpuls met als thema 'Architectuur, kunst en innerlijke scholingsweg'.

Beide dagen werden goed bezocht in een enthousiasmerende en ook kiemkrachtige stemming. Tijdens die dagen werd de brug geslagen van de conferentie in 2007 naar een nog te houden internationale kunstconferentie in Nederland, oktober 2009, met als thema 'Kunst en scholingsweg'. Zo loopt er een rode draad door de laatste vijf sectiebijeenkomsten rond dit thema en sluit de sectie ook internationaal aan bij de actualiteit in antroposofische kunstkringen.

Het enthousiasme waarmee veel mensen hun schouders onder het verenigingswerk zetten geeft vertrouwen aan de sectieraad dat we op de goede weg zijn.

Sectie cultuurwetenschap en letteren

In 2008 kwam de sectieraad van cultuurwetenschap en letteren vijf keer bijeen, afwisselend in Zeist en Den Haag. De voordracht 'Anthroposophie und Kunst' door Rudolf Steiner (23 augustus 1921, GA 77b) was onderwerp van studie. Aansluitend daarop werden inleidingen verzorgd vanuit de verschillende vakgebieden: schilderkunst door Jacqueline van Paaschen, Linguarhei, een spirituele taal oefenweg, door Frits Burger en sprookjes door Rita Veenman.

Ook vond er elke bijeenkomst een tekstbehandeling plaats van de weekspreuk uit de 'zielenkalender' van Rudolf Steiner en een uitwisseling van een ieders activiteiten en initiatieven.

De naam van de 'sectie letteren en cultuurwetenschappen' werd dit jaar veranderd in 'sectie cultuurwetenschap en letteren'. Tevens werd aandacht besteed aan een eigen website. Na het inloggen op de AVIN-site, waar onze sectie aanwezig is met algemene informatie, is er nu een link naar de site van de sectie. Hier staat meer informatie over deelnemers en activiteiten. De layout werd verzorgd door Sjaak Bont.

Internationaal

Paul Vink nam deel aan het 7e Sprachwissenschaftliches Kolloquium 'Vom Geisterkennen zur Sprache' in Dornach. Hij verzorgde daar de inleiding 'Christianity and language'. Aansluitend was hij bij de tweede bijeenkomst van de Internationale Werkgemeenschap i.o. voor Taalonderzoek en Taalonderwijs vanuit antroposofisch perspectief.

Op het Forschungskolloquium in juni, waar het vraagstuk van de geesteswetenschappelijke methodiek centraal stond, verzorgde Paul Vink een bijdrage met de titel 'Wie kann man sich ein übersinnliches Erkennen jenseits der (natürliche) Sprache vorstellen?'

Jacqueline van Paaschen nam deel aan het 7e Kunstwissenschaftliches Kolloquium 'Material der Kunst' in Dornach. Zij gaf een inleiding over het werk van de kunstenares Marlene Dumas met de titel 'Jede Malerei ist ein Tanz um die Wirklichkeit, ein Tanz mit dem Pinsel'. Later volgde zij de Kulturtagung 'Aufbruch in die Moderne: Bildende Kunst und Literatur am Beginn des 20. Jahrhunderts' met Reinhard Bode en Michael Ladwein.

Onderzoek

In 2008 startte Paul Vink een onderzoek naar de euritmische interpretatie door verschillende kunstenaars in het vertolken van teksten in de woordeuritmie. Hij schreef daarover het essay 'Objectieve wezenswerking en individueel kunstenaarschap. Uitdrukkingsmetamorfosen van de tijd-ruimtelijke bewegingsmens in de euritmie'.

Landbouwsectie

De coördinator Tom van Gelder heeft in het najaar van 2007 om gezondheidsredenen zijn werkzaamheden moeten afsluiten. In het verslagjaar is intensief gezocht naar een opvolger. Derk Klein Bramel heeft in het verslagjaar informatieve gesprekken gevoerd met diverse betrokkenen uit de BD-beweging en heeft de sectie sinds begin 2009 onder zijn hoede genomen. Door het uitvallen van de coördinator zijn er binnen de sectie geen activiteiten ontplooid.

De BD-vereniging en de stichting Demeter die de certificering van de biologisch-dynamische bedrijven verzorgt zijn uit elkaar gegaan. Het aantal gecertificeerde BD-bedrijven is in 2008 helaas afgenomen.

Mathematisch-astronomische sectie

Sterrenkunde

In de cursussen hemelkunde van Liesbeth Bisterbosch is gewerkt aan de polariteit van boven- en onderzonnige planeten. In samenwerking met verschillende Europese onderzoeks- en lesgroepen konden nieuwe inzichten ontwikkeld worden. Saturnus en Jupiter bewegen op subtiële wijze zowel met de sterren als de zon mee; ze integreren tegengestelde bewegingen. Daarentegen is het optreden van Venus en Mercurius het resultaat van een bonte veelvoud van in elkaar grijpende factoren, waarbij nu eens deze, dan weer een andere domineert.

Het sterrenkundeboek voor de zevende klas heeft behalve een Duitse en Russische versie nu ook een Finse versie. Artikelen voor Duitstalige tijdschriften (a tempo, Alverde, Lebendige Erde) zijn ook te bekijken op de website www.liesbethbisterbosch.org. Opdat beginnende waarnemers met de Sterren- en Planetenkalender gemakkelijk aan de slag kunnen, is de kalender 2009 verrijkt met dagplaatjes.

Internationale bijeenkomsten

De studiegroep 'wiskunde en antroposofie' van de mathematisch-astronomische sectie uit Dornach hield in mei een internationale bijeenkomst in Driebergen. Verschillende thema's uit de projectieve

meetkunde kwamen aan bod en er werd gewerkt aan de voordrachtencyclus 'Zodat de mens echt mens kan worden'. Vanuit Nederland leverden Jan Steenbruggen, Lou de Boer en Gerard Hermans een bijdrage.

Er was een Nederlandse afvaardiging tijdens de wiskundige studiedagen in oktober in Dornach. Lou de Boer gaf daar een cursus over het boek 'Projektive Mikrophysik' van P. Gschwind. Lou heeft ook voor wiskunde studenten aan de universiteit Utrecht een voordracht gehouden over een thema uit de projectieve meetkunde.

Onderzoek

In de studiegroep 'Wiskunde en antroposofie' werd vooral de projectieve meetkunde onderzocht. Deelnemers waren: Kitty Steinbuch, Bernard Asselbergs, Lou de Boer, Theo Cornelissen, Ben Geels, Gerard Hermans en Jan Steenbruggen. Onderwerp was het boek 'Universalkräfte der Mechanik' van George Adams.

In de studiegroep 'Natuurwetenschap en antroposofie' werd aan de hand van de eerste natuurwetenschappelijke cursus (GA320) gestudeerd en uitgewisseld over eigen inzichten en ervaringen. Deelnemers waren: Ben van Tilborg, Lou de Boer, Theo Cornelissen en Gerard Hermans. De vernieuwing van de natuurwetenschap in bredere zin heeft veel raakvlakken met wiskunde en filosofie.

Medische sectie

De activiteiten in deze sectie worden georganiseerd vanuit de Medische sectieraad. Deze raad stelt zich ten doel de inhoudelijke ontwikkelingen in de antroposofische gezondheidszorg op elkaar af te stemmen en te bevorderen. De raad bestond in 2008 uit: Erik Baars, Alexandra Buijsman, Wim Cornelisse, Koop Daniëls, Marike Demon, Sylvie Otter, Joukje Pothoven, Truida de Raaf, Sil Wallis en Madeleen Winkler.

Naar binnen gericht

De medische sectieraad heeft zich dit jaar bezonnen op haar werkwijze. De raad heeft een analyse gemaakt van zijn sterke en zwakke punten, maar ook van de kansen en bedreigingen in de omgeving. Uit deze analyse is een actieplan voor de komende periode voortgekomen, met daarbij een jaarplan voor het komende jaar. Nieuw aandachtspunt daarbij is de vraag: Hoe betrekken we jonge mensen bij het medisch therapeutisch gebied?

Jaarlijkse conferentie

De jaarlijkse Medische sectie conferentie had in 2008 de titel: ‘De weg van de Warmte, hoe verbind ik willen en denken?’ Er werd gewerkt aan thema's die Rudolf Steiner behandelt in de voordrachten die in het Nederlands zijn uitgegeven onder de titel ‘De brug tussen lichaam, ziel en geest.’ Christie Amons hield een voordracht over de brug tussen lichaam, ziel en geest en de werking van idealen, Pim Blomaard sprak over het ontvlammen van de ‘wil tot vrijheid’ en Jaap van de Weg over scholingsoefeningen voor de praktijk.

Het amateur euritmiegezelschap Curach voerde het sprookje van ‘Kleine Chawrotscheschka’ op, dat prachtig aansloot bij het thema van de dag. Er waren 19 werkgroepen met zeer uiteenlopende thema's waarin enthousiast gewerkt werd. Belangrijk element tijdens de conferentie waren de ontmoetingen, de stemming was warm.

Bevorderen van onderzoek

In 2004 werd een onderzoeksplan gepresenteerd voor drie jaar. In dit plan waren acht projecten opgenomen die geïnitieerd of ondersteund worden door de Medische Sectie. Terugkijkend op de uitvoering van dit plan kan het volgende worden geconcludeerd:

Kentheoretisch onderzoek naar het vraagstuk van imaginatie, inspiratie en intuïtie. Dit onderzoek wordt uitgevoerd door het Louis Bolk Instituut in samenwerking met experts uit het buitenland. Een belangrijk onderzoek omdat het meer helderheid kan geven over wat er met deze begrippen bedoeld wordt en welke methodische wegen er zijn om deze vermogens te ontwikkelen. De eindrapportage wordt in 2009 verwacht.

In 2008 is het onderzoek naar de essentie van 'Landbouw en zorg' in opdracht van de Antroposofische Vereniging afgerond. Het onderzoeksrapport is een waardevolle opsomming van feiten en conclusies, mooi vorm gegeven met veel foto's. Op 21 november werden de resultaten gepresenteerd in een volle zaal van het Ionagebouw. Onder het publiek opvallend veel jonge mensen: boeren, onderzoekers en professionals uit de zorg.

Om de essentie voor een breed publiek toegankelijk te maken, heeft kunstenaar Feico Hajonides de resultaten van het onderzoek vertaald naar beeldende kunst. Dat heeft geleid tot de film ‘Zaaiers’. Ondersteund met prachtige natuurbelden laat de film zien dat de zorgboerderij een bijzondere ontmoetingsplek is tussen de aardse boer en ontwortelde zorgvrager. De film raakt een snaar bij iedereen die begaan is met de

kwetsbare medemens. Ook is het een inspiratiebron voor professionals in de landbouw en zorgsector.

De AViN ondersteunt het lectoraat antroposofische gezondheidszorg aan de Hogeschool Leiden. In 2007 is Erik Baars benoemd tot lector Antroposofische Gezondheidszorg. Dit betekent een belangrijke impuls voor de antroposofische gezondheidszorg in het streven beter zichtbaar te worden in het werkveld en beroepsbeoefenaren beter te kunnen ondersteunen. In september 2008 is in het kader van het lectoraat de masterclass 'Onderzoek' gestart met 16 deelnemers uit vrijwel alle beroepsgroepen uit de gezondheidszorg.

In december vond het eerste symposium plaats met een publicatie van verschillende onderzoeken.

De Medische sectie gaf een financiële bijdrage aan de medisch-pedagogische onderzoeksgroep die in november de resultaten van haar onderzoek presenteerde in het Kindertherapeuticum te Zeist met het boek 'Het dilemma van de morele opvoeding. Wie moet er wat aan doen?'

Verder mag niet onvermeld blijven het onderzoek van Arie Bos dat hij beschreven heeft in het boek 'Hoe de stof de geest kreeg, de evolutie van het ik'.

Opleidingenoverleg

Mensen vanuit 12 verschillende opleidingen en beroepsgroepen uit de gezondheidszorg komen vier keer per jaar in het kader van de Medische sectie bijeen. Bij de eerste bijeenkomst in 2008 waren ook vertegenwoordigers van beroepsopleidingen buiten de gezondheidszorg uitgenodigd, zoals Hogeschool Helicon (vrije pedagogie) en Warmonderhof (biologisch-dynamische landbouw).

Doel is elkaar te informeren, waar mogelijk af te stemmen en een visie te ontwikkelen over hoe nauwer samengewerkt kan worden. De noodzaak meer samen te werken is duidelijk aanwezig. Alleen al omdat de opleidingen en cursussen voor de verschillende beroepsgroepen vaak onvoldoende zichtbaar zijn voor jonge mensen.

Bij het hoger beroepsonderwijs biedt de nieuwe onderwijsstructuur met keuze-minors nieuwe mogelijkheden om antroposofisch geïnspireerde minors aan te bieden. In 2008 is in gezamenlijk overleg met de Hogeschool Leiden een interdisciplinaire minor 'Een andere kijk op gezondheidszorg' ontwikkeld die hopelijk in 2009 van start kan gaan.

Bijeenkomsten voor klasseleden

De afgelopen jaren hebben klasseleden, werkzaam in de gezondheidszorg, gewerkt aan draagvlak voor het werk in de Medische sectie. In 2008 werd gewerkt aan het thema dat centraal stond in de Medische sectie conferentie 2007 'Het mysterie van de wil'. Er werd gewerkt aan het motief van de 'Heilerwille' zoals daar door Rudolf Steiner over gesproken wordt in de Jungmediziner Kurs op 9-1 en 24-4-1924 (GA 316). Na intensief werken aan een spreuk met euritmie, ontspon zich een gesprek naar aanleiding van de voordrachten.

Meditatiewerkplaats voor werkers in de gezondheidszorg

Er werden als pilot een drietal meditatiewerkplaatsen gehouden in Amsterdam, Gouda en in Zeist. De belangstelling voor deze meditatiewerkplaatsen is groot. Deze werkplaatsen zullen medio 2009 worden afgerond, waarna volgende werkplaatsen zullen worden georganiseerd.

Internationaal

Leden van de Medische sectieraad nemen regelmatig deel aan internationaal overleg in het kader van de 'Medizinische Sektion' in Dornach.

Samenwerking

In het bestuur van de Nederlandse Vereniging van Antroposofische Zorgaanbieders (NVAZ) participeert Madeleen Winkler, lid van de Medische sectieraad. De raad participeert ook in het Platform Antroposofische Gezondheidszorg (PAG) in de personen Erik Baars en Silvie Otter. Voor het opleidingsoverleg neemt Truida de Raaf deel aan het platform.

Financiën en ondersteuning.

De activiteiten van de Medische sectie worden financieel mogelijk gemaakt door bijdragen vanuit de beroepsverenigingen, opleidingen en enkele instellingen.

De secretariële werkzaamheden worden grotendeels verricht door het secretariaat van de Antroposofische Vereniging in Nederland, en worden speciaal voor de jaarlijkse conferentie ondersteund door bureau Consonant.

Sectie voor natuurwetenschap

De natuurwetenschappelijke sectie wil onderzoekers stimuleren vanuit fenomenologisch onderzoek te komen tot geesteswetenschappelijk onderzoek. Het scholingsprogramma 'De Leergang' is erop gericht het vermogen te ontwikkelen om de gebarentaal van natuurfenomenen te leren 'beluisteren'.

De afgelopen vijf jaren stond steeds opnieuw de cyclus 'Voorbij de grenzen van de natuurwetenschap' van Rudolf Steiner centraal. Daarin wordt een weg beschreven, waarop door innerlijke nabootsing, symbolisering en kunstzinnige verwerking de fenomenen zo diep binnenkomen dat imaginaties ontstaan, waarna de gebarentaal van de natuurverschijnselen inspiratief gaat spreken.

Dit jaar is ook het concreet oefenen in het bereiken van imagatieve en inspiratieve indrukken bij natuurverschijnselen voortgezet. Een leidraad hierbij is de eerste voordracht van de nu in vertaling verschenen cyclus 'Leven met engelen en natuurgeesten' (uitgave Pentagon), waarin Rudolf Steiner beschrijft hoe men de morele werking van natuurverschijnselen kan gaan waarnemen.

Leergang

De 'Leergang' is het scholingstraject van de natuurwetenschappelijke sectie, waarin onderzoekers hun werk presenteren en waarin de deelnemers aan de hand van deze presentaties de natuurwetenschappelijke onderzoeksweg trachten te verdiepen.

In januari nam Bastiaan Baan de deelnemers mee op zijn oefenweg in het leven met natuurverschijnselen. Neem alle tijd voor het ervaren van een fenomeen. Wanneer het natuurverschijnsel je voldoende heeft gebracht stel dan ook daaraan de vraag: wat kan ik voor jou doen?

In april beoefende Willem Daub met de sectie het waarnemen van het denken. Uitgaande van een begrip, dat je in je bewustzijn neemt kun je waarnemen welke dynamiek in ons denken door dit begrip wordt opgeroepen.

In september liet Jan Diek van Mansvelt aan de hand van de bamboe en de fluweelboom ervaren hoe je in de relatief korte tijd van drie maanden door kunt dringen in de gebarentaal van een plant of boom.

In november liet Bob Siepman van den Berg de deelnemers aan de hand van oefeningen in de projectieve meetkunde ervaren hoe deze beweeglijke wiskunde een meditatieve weg kan vormen tot het etherische.

Kerngroep

De kerngroep organiseert en evalueert de activiteiten van de sectie. Daarnaast houdt de groep zich bezig met een langetermijnbeleid voor de sectie. De leden van de kerngroep zijn: Kees Veenman (coördinator), Ger van de Ven (secretaris) en Willem Daub. Peter Jan van Leeuwen heeft een baan aan een Engelse universiteit aangenomen en kan daarom niet meer aan de sectie deel nemen. Mario Matthijsen heeft zijn plaats overgenomen.

Pedagogische sectie

In de loop van het jaar moest Gijs Langeslag door privé-omstandigheden een stap terug doen. Dat betekende een andere verdeling van het werk, gelukkig is er inmiddels weer wat meer ruimte zodat we vol goede moed het nieuwe jaar tegemoet zien.

Ter verdieping

In april werd de derde bijeenkomst in het kader van de implementatie van het boek 'Ter verdieping' van de Vrije school pedagogie gehouden. Inleiders op deze bijeenkomst waren Christof Wiechert, sectiecoördinator van de internationale pedagogische sectie in Dornach, Marcel de Leuw, sectiecoördinator in Nederland, en een drietal mensen uit het werkveld. Zij vertelden over hun praktische ervaringen met het boek 'Ter verdieping'. Er waren ongeveer 250 aanmeldingen voor deze 'landelijke pedagogische vergadering'. Deze dag werd weer georganiseerd in samenwerking met de Stichting voor Rudolf Steiner Pedagogie.

Opening schooljaar

Intensieve samenwerking van de groepen van de sectie kwam ook dit jaar weer tot uitdrukking in de gemeenschappelijke opening van het schooljaar. Dit gebeurde met het lezen van het 14e klasse-uur op vrijdag en een informatieve bijeenkomst op zaterdag. In totaal hadden zo'n 70 mensen zich gemeld. Het was een levendige en inspirerende bijeenkomst, waarin als thema voor dit jaar gekozen is de vraag hoe het is gesteld met de zieleruimte voor onze kinderen.

Meditatiewerkplaatsen

In januari 2008 was er een oefenmeditatiewerkplaats met Joop van Dam en Marcel de Leuw. Deze werd goed bezocht en was gedacht als model voor verdere werkplaatsen. In Groningen heeft daadwerkelijk een werkplaats plaats gevonden, op andere plaatsen is dat niet gelukt. Er wordt

onderzocht of op een andere manier voortgegaan kan worden met een aantal werkplaatsen.

Werkgroep klasseleden

De Werkgroep, met klasseleden uit kleuter-, onder- en bovenbouw van de Vrijescholen, heeft zeven bijeenkomsten gehad. Onderwerp van studie en gesprek was dit jaar o.a. de identiteit van de Vrijescholen.

Werkgroep artsen, priesters en leraren

De groep artsen, priesters en leraren werkte vanuit de Hogeschoolgedachte aan vraagstukken die vanuit de praktijk door de verschillende deelnemers werden ingebracht. Er waren vijf bijeenkomsten.

Conferentie pedagogische sectie

De Conferentie van de pedagogische sectie is in het achterliggende jaar vijfmaal bijeen geweest. Leidraad voor deze bijeenkomsten vormde, net als vorig jaar, de inhoudelijke vraagstelling van de scholingsweg in het werkgebied. Daarnaast wordt in deze bijeenkomsten de maatschappelijke situatie t.a.v. opvoeding en onderwijs besproken.

Koepelgesprekken

De in 2007 ingestelde koepelgesprekken hebben veel tijd en aandacht gevraagd in het afgelopen jaar. De samenwerking tussen de verschillende partners in het Vrijeschoolveld is in de loop van het jaar langzamerhand op gang gekomen en er is nu een folder in de maak waarin de plaats en de rol van deze koepel in de beweging helder wordt omschreven.

Er is verder gewerkt aan het opzetten van een netwerk van aanspreekpunten in de scholen.

Website

De website is geactualiseerd en in de lerarenbrieven werden initiatieven bekend gemaakt.

Internationaal

Hetty Huese en Marcel de Leuw namen deel aan de bijeenkomsten van de Haager Kreis. Tijdens die bijeenkomsten werd o.a. gewerkt aan de vierjaarlijkse internationale lerarenbijeenkomst in Dornach in april. Deze conferentie werd bezocht door meer dan duizend Vrijeschoolleerkrachten uit de hele wereld.

De sectie besteedt ook aandacht aan de ontwikkelingen van vrijescholen wereldwijd. Het vraagstuk van de identiteit speelde nationaal en internationaal een grote rol.

Verder was er regelmatig overleg op diverse gebieden met de Pedagogische Sektion in Dornach.

Sectie voor sociale wetenschappen

Het werk aan het jaarthema van 2006 en 2007 'Beproeving in het sociale' werd voortgezet en in de loop van het jaar afgerond. In de januari-bijeenkomst sprak Jaap Sijmons in dit opzicht over de vraag van de maatschappelijke presentie van de antroposofie en haar werkgebieden onder de titel 'De tijd vooruit of aan vernieuwing toe?'

In het middagedeelte, als werk- en onderzoekplaats, vertelde An Mehlgarten over haar onderzoek in het sociale gebied, dat onder meer leidde tot haar boek 'De Hemelpoort op een kier, over het korte leven van mijn kleinkind Roos'.

In de junibijeenkomst sprak Ted van Baarda over de beproevingen en dilemma's, die verbonden zijn met het gebruik van geweld door de overheid. Hij toonde een gedramatiseerde video-documentaire over een situatie op leven en dood in de oorlog in Bosnië en riep i.v.m. de uitzending van militairen naar Uruzgan de vraagstelling op die in zijn werk als hoofddocent militaire ethiek zo'n belangrijke rol speelt: zijn morele vaardigheden trainbaar?

's Middags schetste Albert Hollander, hoofd juridische zaken van de Triodos Bank, een beeld van het huidige juridische landschap van de fiscale en financiële wereld: 'Wat zegt het ons en wat kunnen we ermee?'

In de oktoberbijeenkomst werd het thema 'beproeving in het sociale' afgerond en werd een begin gemaakt met een nieuwe opzet van het ochtendprogramma. Hierin wordt veel aandacht besteed aan het gezamenlijk werken aan de inhouden van de eerste klasse, m.n. aan de eerste zeven klasse-uren, waarin een schat aan oefeningen te vinden is voor het ontwikkelen van sociale vermogens in de ruimste zin van het woord. Ron Dunselman hield hiertoe een inleiding.

In het middagedeelte hield Rob Otte een beschouwing over de verhouding van Michaël met ons geboortemoment, met onze levensloop en met ons moment van overlijden.

Wegens het vertrek van Peter Blom uit de coördinatiegroep werd de procedure voor de benoeming van een nieuw lid van de groep in gang gezet.

De plenaire bijeenkomsten werden goed bezocht met 30 à 40 deelnemers.

Werkgroep De Deugd in het Midden

Als vervolg op de succesvolle conferentie van 25 maart 2006 'Waarden, deugden en ruimte voor ontwikkeling', was er een werkgroep gevormd met als thema 'De deugd in het midden'. De 14 deelnemers waren een deel van de sprekers en werkgroepvoerders van de conferentie van 25 maart 2006. Er vonden tot de zomer 2007 vier bijeenkomsten plaats. Eind 2007 was de vraag of en zo ja, met welk doel en in welke vorm verder gewerkt zou moeten worden. Begin 2008 werd besloten het werk van deze werkgroep te beëindigen, waarna een deel van haar leden deel ging uitmaken van een nieuw initiatief binnen de sectie t.w. de ontwikkelingsgroep 'Actief Recht'.

Ontwikkelingsgroep Actief Recht

Begin 2008 startte binnen de sociale sectie, de ontwikkelingsgroep 'Actief Recht, een platform voor onderzoek in het rechtsleven' met als deelnemers Ron Dunselman, Annemarie Sijens, Gert Siebes, Max Rutgers en Dirk Jan de Geer. Doelstelling van de groep is praktische instrumenten te ontwikkelen om het begrip 'actief recht' operationeel te maken, in de eerste plaats op microniveau en van daaruit als instrument voor een gezond rechtsleven op meso-niveau (waaronder onze antroposofische samenwerkingsverbanden en instellingen).

Wat is dat eigenlijk 'actief recht'? Deze vraag vergt verdere ontwikkeling en invulling. Toegang daartoe wordt gezocht vanuit eigen ervaringen. Zoekend en tastend kan het begrip bij de huidige stand van zaken misschien als volgt worden benaderd: Het gaat erom met bewustzijn in de relatie met andere mensen het juiste te doen, waarbij je probeert zowel jezelf als de ander recht te doen. Dit kan in het dagelijkse leven geoefend worden.

De groep wil het onderwerp ook in ruimere kring in gesprek brengen. Dit resulteerde in een presentatie op de Reehorst op 24 november in het kader van de 'Maand van de Spiritualiteit'. De leden van de groep gaven alle vijf een bijdrage aan de compositie van de avond. Terugkijkend beleefden de leden van de groep met name daarin de kracht van hun bijdrage.

Voorts ontstonden verschillende initiatieven door afzonderlijke leden van de groep zoals de cursus 'Antroposofische Levenskunst' van Gert Siebes'.

Ondernemersgroep

De Ondernemersgroep bestaat uit leidinggevend en managers van antroposofisch georiënteerde organisaties en instituten. De groep kwam in 2008 vier maal bijeen. Onderwerpen van gesprek waren de vraagstukken rond de overgang van middelen- naar procesoriëntatie in een organisatie, waarbij vier lagen in een organisatie onderscheiden worden, te weten: middelen, processen, cultuur en identiteit.

In de laatste twee bijeenkomsten stonden de vragen centraal: “Wanneer we spreken over een antroposofisch geïnspireerd instituut, waaraan merken we dat; waaraan wordt dat zichtbaar?” En: “Wat is de meerwaarde van een antroposofische onderneming? Wat voeg je toe en hoe meet je dat?”.

De Ondernemersgroep telde in 2008 elf leden.

Sectie voor woord, muziek en euritmie

Twee bijeenkomsten vonden plaats voor euritmisten, musici en spraakvormers. De eerste op zondag 25 mei voor leden van de Hogeschool voor Geesteswetenschap, rond het zestiende klasse-uur. Dat werd gehouden met aansluitend een voordracht door Roel Munniks over de plaats van het uur in het gehele organisme van de negentien uren. Daarna werd besproken hoe je kunt mediteren als musicus, als spraakvormer of als euritmist. Er werd gezamenlijk euritmie gedaan en de dag werd afgesloten met de euritmie-opvoering van 'Raphael', monoloog van Theo van Leeuwen op muziek van Annelies Rhebergen.

De tweede bijeenkomst op 29 en 30 augustus voor euritmisten, musici en spraakvormers had als thema: 'De kunst als brug tussen twee werelden' en als vraag: "Hoe kunnen wij in de muzische kunsten zo werken, dat de Antroposofie in de wereld werkzaam kan worden?". Er waren zowel gezamenlijke als voor de drie werkgebieden afzonderlijke activiteiten. Werner Barfod hield een inspirerende voordracht over Goethes sprookje van de groene slang en de schone lelie, - met daarin de brug als offer! - en verzorgde eveneens de euritmiewerkgroep. Een muzikale opmaat werd gegeven op de hedendaagse strijkinstrumenten van het Weidlerkwartet. Afgesloten werd met de Wintersonnenwendespreuk van Rudolf Steiner in euritmie en spraak.

De eerste voorbereidingen zijn getroffen voor de vertaling van het boek 'Musik und Elektonik' door Franz Halberschmidt en voor de uitvoering van de euritmievormen van Werner Barfod voor de eerste zeven klasse-uren. Vier euritmiegroepen in Den Haag en een groep in

Zeist zijn met de voorbereiding hiervan bezig, om daarmee medewerking te verlenen aan de Hogeschoolconferentie in augustus 2009.

De ‘Onderzoeksgroep Muziek’ binnen deze Sectie heeft in 2008 een aantal bijeenkomsten gehad o.l.v. Jelle van der Schuit met als thema 'de intervallen'.

DEEL IV: FINANCIËEL JAARVERSLAG 2008

Toelichting op de jaarcijfers 2008, Inleiding

Met de wetenschap van nu kan men alleen maar heel dankbaar zijn voor de indrukwekkende financiële resultaten van het jaar 2008. Door ruime inkomsten uit contributies (€ 1.000 meer dan in 2007 en 5% boven de begroting) en een royaal bedrag aan legaten (€ 304.000), door 13% minder uitgaven dan begroot en een beperkt verlies op de effecten (nog geen 7%), had de Vereniging een goed financieel jaar. Mede door de verkoop van de Riouwstraat 1 in Den Haag is het eigen vermogen met 34% gestegen tot € 2.2 miljoen.

Hoe de financiële resultaten zich onder de huidige economische omstandigheden in de komende tijd verder zullen ontwikkelen wachten het bestuur intussen rustig af, het is echter goed voorbereid op een situatie van terugval van inkomsten.

Het ledental daalde in 2008 licht, tot 4304 (-0,3%). Vermeldenswaard is nog het grote succes van de kerstactie, waarover in Motief al uitvoerig geschreven werd; met de € 37.250 van deze actie (na 1 januari steeg dit nog tot € 42.000) en de contributies tezamen droegen de leden ruim € 720.000 bij, 2% meer dan in 2007.

Het door de accountant opgestelde officiële 'Financieel Jaarrapport' kan bij het Secretariaat van de Vereniging worden opgevraagd: Boslaan 15, 3701 CH Zeist, of per e-mail: secretariaat@antrop-ver.nl. Het rapport is ook te lezen op de website, www.antroposofie.nl.

Overzicht uitgaven en inkomsten 2008

Uitgaven in 2008 (x € 1.000)	Begroot	Uitkomst	2007
<u>A. Primaire activiteiten</u>			
1. Verenigingsactiviteiten	37	38	28
2. Hogeschoolactiviteiten	106	83	72
3. Bibliotheek	53	42	43
4. Motief	196	194	185
5. AAG	<u>235</u>	<u>235</u>	<u>240</u>
Subtotaal A	627	592	568
<u>B. Voorwaardenscheppende activiteiten</u>			
6. Bestuurskosten	54	49	42
7. Bestuurs/projectmedewerker	16	13	9
8. Externe Communicatie	52	42	32
9. Bureaukosten	221	198	191
10. Huisvesting Boslaan 15 Zeist	40	36	37
11. Onvoorzien	<u>10</u>	-	-
Subtotaal B	393	338	311
Totaal reguliere uitgaven A+B	1.020	930	879
<u>C. Verdieping, vernieuwing en uitbreiding</u>			
12. Werkplanprojecten	54	25	26
13. Overige initiatiefsteun	<u>50</u>	<u>22</u>	<u>124</u>
Subtotaal C	104	47	150
Totaal uitgaven A+B+C	1.124	977	1.029

Gefinancierd met (x € 1.000)	Begroot	Uitkomst	2007
1. Ledencontributies	650	685	684
2. Opbrengsten activiteiten	32	45	38
3. Opbrengsten Motief	73	79	67
4. Financieel resultaat	-	12	9
5. Overige opbrengsten	<u>2</u>	<u>3</u>	<u>4</u>
Totaal reguliere inkomsten	757	824	802
Totaal reguliere uitgaven A+B	1.020	930	879
Resultaat A+B	263-	106-	77-
Uitgaven C	<u>104-</u>	<u>47-</u>	<u>150-</u>
Resultaat A+B+C	367-	153-	227-
Verloop van het eigen vermogen, inclusief geormerkte gelden			
Vermogen per 1 januari		1.644	
Resultaat A+B+C		153-	af
Incidentele mutaties		530	bij
Resultaat effecten		116-	af
Legaten		<u>304</u>	bij
Vermogen per 31 december		2.209	

Toelichting op 'Overzicht uitgaven en inkomsten 2008'

In deze toelichting worden de posten met een significante afwijking van de begroting nader verklaard. Om te beginnen wordt aandacht gevraagd voor twee specifieke posten: voor het bureau (incl. Bibliotheek) van de vereniging en voor het bestuur. Niet zozeer omdat deze posten fors lager (12%) uitvallen - men zou immers kunnen zeggen dat zij te royaal begroot waren - maar om te kunnen zeggen: zonder de toewijding, inzet en professionaliteit van medewerkers en vrijwilligers van Bureau en Bibliotheek zou de Vereniging gewoon heel weinig kunnen realiseren. En dat uiteindelijk minder werd uitgegeven komt door later vervulde vacatures en lagere afschrijvingen.

Voor het bestuur werd ook minder uitgegeven, maar daarvan mag - in alle bescheidenheid - een keer gezegd worden dat hier zeven personen aan het werk zijn die op pro deo-basis gemiddeld 50% van hun 'werkweek' ter beschikking stellen en het werk daarbij met de grootste toewijding doen.

Daarnaast wordt speciale aandacht gevraagd voor de rubriek C. 'Verdieping, vernieuwing en uitbreiding'. Achter 'Werkplanprojecten' en

'Overige initiatiefsteun' zit een wereld van kleine en grote projecten, die slechts gefinancierd kan worden dankzij de legaten die gestorven leden de Vereniging hebben nagelaten. Zo kon in 2008 het enorme bedrag van € 140.000 (deels direct van het vermogen geboekt) bestemd worden voor:

- de meditatiewerkplaatsen;
- de (deels openbare) conferenties als de grondsteenconferentie;
- deelname van jongeren aan jaarlijkse Jugendtagung in Dornach;
- de karmaconferentie en de kunstconferentie;
- het onderzoek gesprekscultuur bij ledengroepen door Stichting Dialoog;
- het onderzoeksproject kentheoretische en methodische aspecten geesteswetenschappelijk onderzoek;
- subsidie uitgaven Stichting Rudolf Steiner Vertalingen;
- medefinanciering lectoraat Antroposofische Gezondheidszorg Hogeschool Leiden.

Posten met een significante afwijking van de begroting waren:

- Hogeschoolactiviteiten (-€23.000, -22%); op één na gaven de secties minder geld uit dan begroot;
- Bibliotheek (-€11.000, -21%): wegens tijdelijke openstaande vacature;
- bestuurskosten (-€ 5.000, -9%): met name wegens minder advieskosten;
- externe communicatie (-€10.000, -19%): wegens minder kosten voor honoraria en materiaal;
- ledencontributies (+€35.000, +5%): kennelijk gemotiveerde leden, maar ook effectief 'debiteurenbeheer';
- opbrengst activiteiten (+€ 13.000, +40%): deze worden steeds laag begroot;
- Motief (+€6.000, +8%): saldo opbrengsten, meer uit advertenties maar minder uit abonnementen;
- financieel resultaat (+€12.000): dit zijn rente-inkomsten die in principe op 0 begroot worden.

Totaalbeeld: 2008 was een gunstig jaar

Voor de AViN was 2008 in financieel opzicht een gunstig jaar. Er was een tekort begroot van € 367.000, maar door meer opbrengsten en minder uitgaven werd het tekort uiteindelijk 'slechts' € 153.000.

De effectenportefeuille had weliswaar een negatief resultaat van € 116.000, maar daartegenover ontving de Vereniging € 304.000 aan legaten.

Hierdoor en mede door de verkoop van het gebouw aan de Riouwstraat in Den Haag steeg het eigen vermogen met € 565.000 tot ruim € 2.2 miljoen.

Balans per 31 december 2008

(x € 1.000)

ACTIVA	2008	2007
<u>Materiële vaste activa</u>		
1. Onroerende goederen	p.m.	p.m.
2. Verbouwingen	2	0
3. Inventaris	22	21
4. Boekenbezit	p.m.	p.m.
Totaal materiële vaste activa	24	21
<u>Financiële vaste activa</u>		
Effecten	1.557	1.320
Leningen u/g	97	67
Totaal financiële vaste activa	1.654	1.387
<u>Vlottende activa</u>		
Debiteuren	31	31
Overige vorderingen	63	71
Liquide middelen	665	355
Totaal vlottende activa	759	457
Totaal activa	2.437	1.865
<u>PASSIVA</u>		
<u>Eigen vermogen</u>		
Algemene reserve o.a. uit legaten	1.701	1.194
Toegezegd t.b.v. 'Overige Initiatiefsteun'	425	396
Bestemde gelden projecten Werkplan II	83	54
Totaal eigen vermogen	2.209	1.644
Voorzieningen (panden, pensioenen)	131	134
<u>Schulden korte termijn</u>		
AAG	1	1
Crediteuren	27	30
Belastingen en sociale premies	9	14
Vooruit ontvangen bedragen	10	12
Nog te betalen bedragen	50	30
Totaal schulden korte termijn	97	87
Totaal passiva	2.437	1.865

Een paar balansposten nader verklaard

Zoals hierboven al werd aangegeven steeg het eigen vermogen (zie: 'Passiva') tot ruim € 2.2 miljoen, voornamelijk door toename van de 'Algemene reserve' (tot € 1.7 miljoen). De vereniging ontving in 2008 namelijk € 304.000 aan legaten van de gestorven leden mevrouw H.P. Bos-van Rügge, de heer A. Soesman (bestemd voor de bibliotheek), mevrouw A. de Visser-van den Deelaart, de heer J.M. Brinse Bosgoed en mevrouw M. Bokhorst-Kruikemeijer. Daarnaast werd het voormalige verenigingsgebouw in Den Haag verkocht voor een bedrag van € 530.000.

Maar eigenlijk klopt die toename niet helemaal omdat dit gebouw nooit tegen de werkelijke waarde op de balans was vermeld. Het huidige verenigingsgebouw aan de Boslaan in Zeist is evenmin op de werkelijke waarde gewaardeerd (zie onder 'Activa' de post 'Onroerende goederen'). De reden is dat het niet de bedoeling is dat dit gebouw te gelde wordt gemaakt.

In de afgelopen jaren kreeg het geld dat uit legaten werd verkregen verschillende projectbestemmingen. Voor zover deze projecten zijn opgepakt maar nog niet voltooid en afgerekend, treft u deze op de balans aan onder 'Toegezegd' en 'Bestemd'. Hier zijn grote bedragen mee gemoeid: resp. € 425.000 en € 83.000 (zie onder 'Passiva' onder 'Eigen vermogen'). Deze bedragen liggen dus a.h.w. te wachten op besteding. Ten slotte ziet u dat het bestuur - om het hoofd te kunnen bieden aan de beleggingsmalaise - een fors bedrag aan liquide middelen heeft aangehouden (€ 665.000, zie: 'Financiële vaste activa') en dat de post 'Effecten' maar licht steeg (tot € 1.5 miljoen). In deze laatste post is overigens ook het verlies van € 116.000 op de effectenportefeuille verdisconteerd.

Begroting 2009

uitgaven (x € 1.000)	2008 uitkomst	2009 begroot
<u>A. Primaire activiteiten</u>		
1. Verenigingsactiviteiten	38	43
2. Hogeschoolactiviteiten	83	104
3. Bibliotheek	42	54
4. Motief	194	208
5. AAG	<u>235</u>	<u>260</u>
Subtotaal	592	669
<u>B. Voorwaardenscheppende activiteiten</u>		
6. Bestuurskosten	49	62
7. Bestuurs/projectmedewerker	13	17
8. Externe Communicatie	42	48
9. Bureaukosten	198	225
10. Huisvesting Boslaan 15 Zeist	36	44
11. Onvoorzien	<u>0</u>	<u>10</u>
Subtotaal	338	406
Totaal reguliere uitgaven A+B	930	1.075
<u>C. Verdieping, vernieuwing en uitbreiding</u>		
12. Werkplanprojecten	25	29
13. Overige initiatiefsteun	<u>22</u>	<u>50</u>
Subtotaal	47	79
Totaal uitgaven A+B+C	977	1.154

Gefinancierd met (x € 1.000)	2008 uitkomst	2009 begroot
1. Ledencontributies	685	650
2. Opbrengsten activiteiten	45	36
3. Opbrengsten Motief	79	80
4. Financieel resultaat	12	p.m.
5. Overige opbrengsten	<u>3</u>	<u>30</u>
Totaal reguliere inkomsten	824	796
Totaal reguliere uitgaven A+B	<u>930</u>	<u>1.075</u>
Resultaat A+B	106-	279-
Uitgaven C	<u>47-</u>	<u>79-</u>
Resultaat A+B+C	153-	358-

Voorzien verloop eigen vermogen:

Vermogen per 1 januari 2009	2.209
Resultaat A+B+C	358-
Incidentele mutaties	p.m.
Resultaat effecten	p.m.
Legaten	p.m.
Voorzien vermogen per 31 december	1.851

Toelichting op de begroting 2009

Het bestuur heeft de laatste jaren steeds meer initiatieven genomen en projecten opgezet. Jaar op jaar leidt dit tot stijging van de uitgaven. De inkomsten stegen echter mee. Bovendien is ook het vermogen de laatste jaren per saldo fors gestegen. Een goede besteding van de aan de Vereniging toevertrouwde middelen blijft dan ook te allen tijde een van de belangrijkste taken van het bestuur.

Overtuigd van het feit dat wat bestuur en Vereniging tezamen ondernemen 'maatschappelijk verantwoord' is, laat het bestuur in 2009 wederom een begrotingsstijging zien, en wel van 3% t.o.v. de begroting van 2008 en 20% t.o.v. de werkelijke uitgaven van dat jaar.

Praktisch alle posten stijgen: meer geld wordt besteed aan conferenties, er zijn meer vieringen met een beter uitgewerkt programma, actievere secties, hogere personeelskosten, er is een dikker en mooier Motief en ten slotte

een duurder Zwitserse Frank (weliswaar voor de AAG dezelfde bijdrage, maar voor de AViN duurder).

Als de inkomsten echter snel zouden terugvallen, kan eenvoudigweg niet in hetzelfde tempo op de uitgaven worden gekort. Het bestuur blijft dan ook zeer alert en is erop voorbereid indien nodig binnen een termijn van drie jaar de tering naar de nering te zetten en het waakt er uiteraard voor dat de AViN ook op lange termijn in staat blijft om aan haar financiële verplichtingen te voldoen.

De contributierichtlijnen voor 2010

De contributierichtlijnen van de AViN zijn afgestemd op de financiële mogelijkheden van de leden. Het is als richtlijn bedoeld; elk lid kan de hoogte van zijn of haar bijdrage ervan afleiden.

Gezien het gunstige verloop van de opbrengsten uit contributies in 2008, maar ook gelet op de financiële crisis waarin onze samenleving momenteel verkeert wordt een verhoging voor 2010 dan ook niet overwogen. Voor het volgend jaar blijven de richtlijnen dan ook onveranderd:

jongerenlidmaatschap (tot en met 27 jaar)	€ 25
kennismakingslidmaatschap (max. 1 jaar)	€ 50
minimumbijdrage	€ 120
normbijdrage	€ 192
steunbijdrage	€ 375
extra steunbijdrage	€ 1.000

Samenstelling kascommissie 2010

In artikel 16 van de statuten wordt onder lid 3 vermeld dat de 'rekening en verantwoording' wordt onderzocht door een kascommissie bestaande uit twee personen die geen zitting hebben in het bestuur. Jaarlijks wordt telkens één lid voor een periode van twee jaar benoemd door de Algemene Ledenvergadering. Doordat de functie van de kascommissie grotendeels werd overgenomen door de accountant, ontwikkelde deze commissie zich tot belangrijk adviesorgaan voor de penningmeester.

In de jaarvergadering van 2008 werd Roland Mees, lid van de commissie sinds 2006, tot en met de jaarvergadering van 2010 herbenoemd. Frans Molhoek, lid van de commissie sinds 2003, zal dit jaar na drie termijnen aftreden. Door zijn inbreng werd een grotere transparantie in de AViN-financiën bereikt en een beleidsinstrument ontwikkeld voor het driejaren-begrotingsbeleid. Wij zijn Frans veel dank verschuldigd. Als opvolger wordt Ed Taylor voorgesteld. Ed Taylor (58 jaar) heeft zowel een aantal jaren in de biologisch-dynamische tuinbouw

gewerkt als gedurende bijna dertig jaar in de Vrijeschoolbeweging. Hij is thans directeur-bestuurder van Urtica De Vijfsprong in Vorden, een instelling voor gehandicaptenzorg en psychiatrie.

Verklaring kascommissie

De Kascommissie heeft het proces van totstandkoming van de jaarstukken 2008 gevolgd en komt tot de conclusie dat deze een getrouw beeld geven van de financiën van de AViN. De jaarrekening is opgesteld door een wettelijk erkende accountant hetgeen waarborgt dat de cijfers een juiste afspiegeling vormen van de omvang van het vermogen van de vereniging. Wij bevelen de Algemene Ledenvergadering aan om de jaarstukken 2008 goed te keuren en het bestuur decharge te verlenen.

De Kascommissie stelt vast dat de aanbevelingen, die zij in eerdere jaren aan de penningmeester heeft gegeven, in de praktijk goed functioneren (bijvoorbeeld met betrekking tot de presentatie van de cijfers in Motief).

De Kascommissie werkt in feite al enkele jaren meer als beleidsadviesorgaan van de penningmeester dan dat zij haar statutaire taak uitoefent, omdat deze in feite is overgenomen door de accountant. De Kascommissie herhaalt haar aanbeveling dat de penningmeester en het bestuur zich oriënteren teneinde te komen tot opheffing van de statutaire taak van de Kascommissie en tot eventuele instelling van een financiële beleidscommissie.

Roland Mees en Frans Molhoek